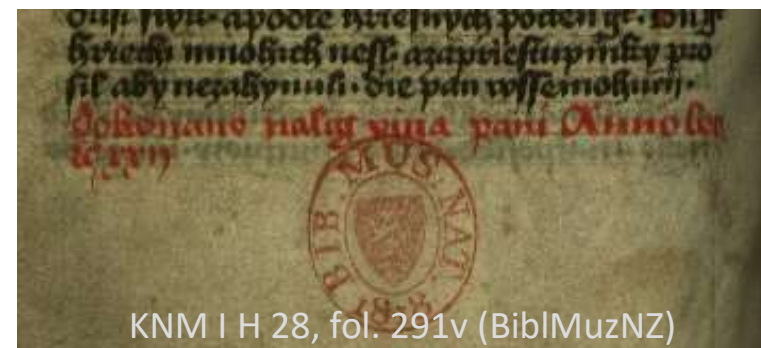

*„Dokonáno. Nalij vína paní Anno“.
Jazykové experimenty ve středověkých
písařských přípiscích a kolofonech*

KNM I H 28, fol. 291v (BiblMuzNZ)

- GA ČR č. 24-10628S (2024–2026)
- hlavní řešitelka Lucie Doležalová (FHS)
- spoluřešitelka Andrea Hlaváčová Svobodová (ÚJČ)
- výzkum kolofonů a písařských přípisků na konci textů ve **vybraných** středověkých bohemikálních rukopisech uchovávaných v ČR (do r. 1526)
  - jazykové aspekty (code-switching, vývoj jazyka - především staré češtiny)
  - literární aspekty (experiment a inovace)
  - písařská kultura a dějiny všedního dne
- nástroj pro analýzu: volně přístupná databáze

Vymezení materiálu a současný stav bádání

- písarské dodatky nad rámec opisovaného textu (zejména na konci)
  - mimo: přideštiny a volné listy
- typologie přípisků různorodá
  - kolofon, prosba, chvála, stížnost, hrozba, přísloví, hádanka, opakující se formule apod.
  - často se kombinuje více typů
- největší pozornost dosud věnována kolofonům
  - obsahují konkrétní info o vzniku opisu (dobu a místo, jméno písaře atp.)
  - ostatní přípisky v katalozích často neevidovány

Potenciál výzkumu ostatních přípisků

- svoboda (?) písařů
  - ale i formule podléhaly konvencím (srov. REYNHOUT, Lucien. 2006. *Formules latines de colophons*. Bibliologia, 25A-B. Turnhout: Brepols)
  - Je konec textu prostorem pro svobodné individuální projevy písařů, nebo konvenční zavedené vzory?
  - Existují rozdíly mezi latinou a vernakulárními jazyky?
  - Jaký je vztah latiny a češtiny s ohledem na střídání kódů v oblasti tvoření slov a syntaxe?
  - Předurčuje typ přepisovaného textu do jisté míry charakter přípisku?
  - Existuje v přípiscích rozdíl mezi kopiemi provedenými pro sebe a kopiemi zhotovenými na objednávku?
  - Existují vzory v použitých formulích měnící se v čase, místě a prostředí?

Sběr a zpracování materiálu

- primárně excerpce publikovaných katalogů
  - a) nedávno zpracované katalogy samotnými členy týmu (cca 700 záznamů)
    - > Lucie Doležalová, Michal Dragoun a Adéla Eberssonová
  - b) starší katalogy (cca 4 500 záznamů)
    - > Truhlář (NK) a Bartoš (KNM)
    - > dalších cca 50 katalogů (různé zastoupení středověkých rukopisů)
- výzkum z první ruky: dosud nezkatalogizované (přednostně) českojazyčné rukopisy (cca 500 záznamů)

Sběr a zpracování materiálu: negativní nálezy

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC
	city	repository	shelfmark	digitized?	Czech	provenance	date	not befo	not aft	additio	foli	full text	transliteration of Cze	type of scr	ima	scri	dat	pla	other pers	Langua	ty	author	author ident	title	foli	catalog	other sour	noti	done
1	Praha	Národní knihovna České	IX B 7	m			1401-1500	1401	1500	n																https://www.manuscript	Praha, NK II. Truhář 1906, 7-		AS
28	Praha	Národní knihovna České	IX B 8			yyy	1301-1400	1301	1400	n																	Praha, NK II. Truhář		AS
29	Praha	Národní knihovna České	IX B 9				1401-1500	1401	1500	n																	Praha, NK II. Truhář		AS
30	Praha	Národní knihovna České	IX B 10			yyy	1301-1500	1301	1500	n																	Praha, NK II. Truhář		AS
31	Praha	Národní knihovna České	IX C 1				1401-1500	1401	1500	n																	Praha, NK II. Truhář		AS
32	Praha	Národní knihovna České	IX C 2			yyy	1301-1400	1301	1400	n																	Praha, NK II. Truhář		AS
33	Praha	Národní knihovna České																											AS

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
	city	repository	shelfmark	digitized?	Origin	provenance	date	not befo	not aft	additio
1	Praha	Národní knihovna České	IX B 7	m	Czechia		1401-1500	1401	1500	n
28	Praha	Národní knihovna České	IX B 8		Czechia	yyy	1301-1400	1301	1400	n
29	Praha	Národní knihovna České	IX B 9		Czechia		1401-1500	1401	1500	n
30	Praha	Národní knihovna České	IX B 10		Czechia	yyy	1301-1500	1301	1500	n
31	Praha	Národní knihovna České	IX C 1		Czechia		1401-1500	1401	1500	n
32	Praha	Národní knihovna České	IX C 2		Czechia	yyy	1301-1400	1301	1400	n
33	Praha	Národní knihovna České								

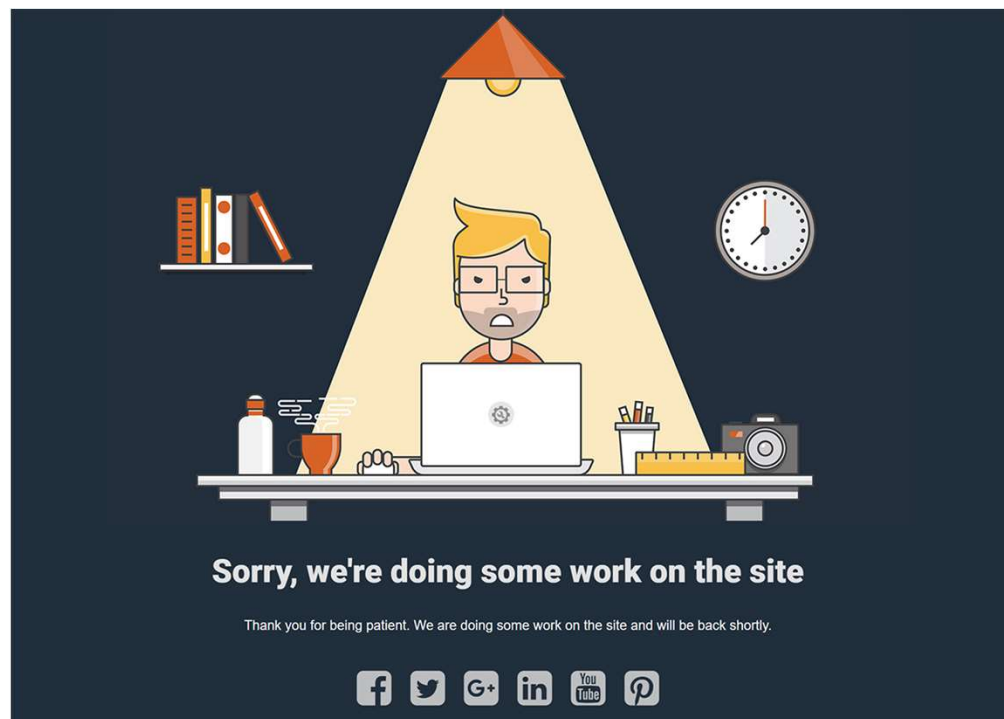
Sběr a zpracování materiálu: pozitivní nálezy

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC
	city	repository	shelfmark	digitized?	origi	provenance	date	not befo	not aft	additio	foli	full text	transliteration of cze	type of scr	ima	scr	dat	pla	other persc	Langua	ty	author	author ident	title	foli	catalog	other sour	not	done
410	Praha	Národní knihovna České	X H 17	m	Czechia		1401-1500	1401	1500	y	64r	Expl. Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus a. d. 1410 fec. III in		gothica cursiva	https://magines		1410.1			lat	FI; CO;		https://www.wikidata.org/wiki/Q	Tractatus de ecclesiasticis dogmatibus.	59r-64r	Praha, NK II. Truhla?			A5
411	Praha	Národní knihovna České	X H 17	m	Czechia		1401-1500	1401	1500	y	69v	Explicit Anselmus Prologion per manus Andree		gothica cursiva	https://magines					lat	FI; CO; SC	Anselmus Cantuariensis	https://www.wikidata.org/wiki/Q	prologion	64r-69v	Praha, NK II. Truhla?			A5
412	Praha	Národní knihovna České	X H 17	m	Czechia		1401-1500	1401	1500	y	134v	Et sic est finis huius operis		gothica cursiva	https://magines					lat	FO; FI	Johannes wyclif	https://www.wikidata.org/wiki/Q	Tractatus solvens quaestiones quatuor	131r-134v	Praha, NK II. Truhla?			A5
413	Praha	Národní knihovna České	X H 17	m	Czechia		1401-1500	1401	1500	y	134v	Hec ille, jello mnohým hiavu vykle	gesto mnohým hiavu vykle	gothica cursiva	https://magines					lat; cs	EV; OT;	Johannes wyclif	https://www.wikidata.org/wiki/Q	Epistola ad simplices sacerdotes	134v	Praha, NK II. Truhla?			A5

- údaje o přípisu:
  - přepis textu podle katalogu nebo rukopisu (české transkripce i transliterace)
  - folio, na kterém se nachází a případně odkaz na digitalizát
  - typ písma
  - jazyk/y, ve kterém je přípisek napsán
  - typologické určení
  - titul díla a příp. autor díla (+ odkaz na Wikidata), a jeho celkový rozsah v rukopise
  - údaje o základním katalogu + další zdroje (např. permalink na popis v Manuscriptoriu)
  - **kolofony navíc:** jméno písaře, místo a datum (historická data převádíme do formátu YYYY.MM.DD pomocí nástroje Data Converter/MUNI)

Databáze

- open source rozhraní **Heurist**
  - <https://heurist.huma-num.fr/>
  - výstup: webová stránka
    - vyhledávání
    - interaktivní mapa
    - časová osa

Kolofon – explicit – rubrika

Explicit: závěr samotného textu

Závěrečná rubrika: následuje za explicitem a obsahuje informace určující, o jaký text jde či jen prostou informaci o tom, že zde dílo končí(tj. samotné „Finis“, „Explicit“, „Finitur“ apod.).

Kolofon: písařský přípisek vztahující se ke skončenému dílu, obsahující informace o okolnostech vzniku díla (musí obsahovat alespoň jednu z následujících položek: informaci o době vzniku přepisu, jméno autora přepisu či údaj o místě, kde bylo dílo sepsáno)

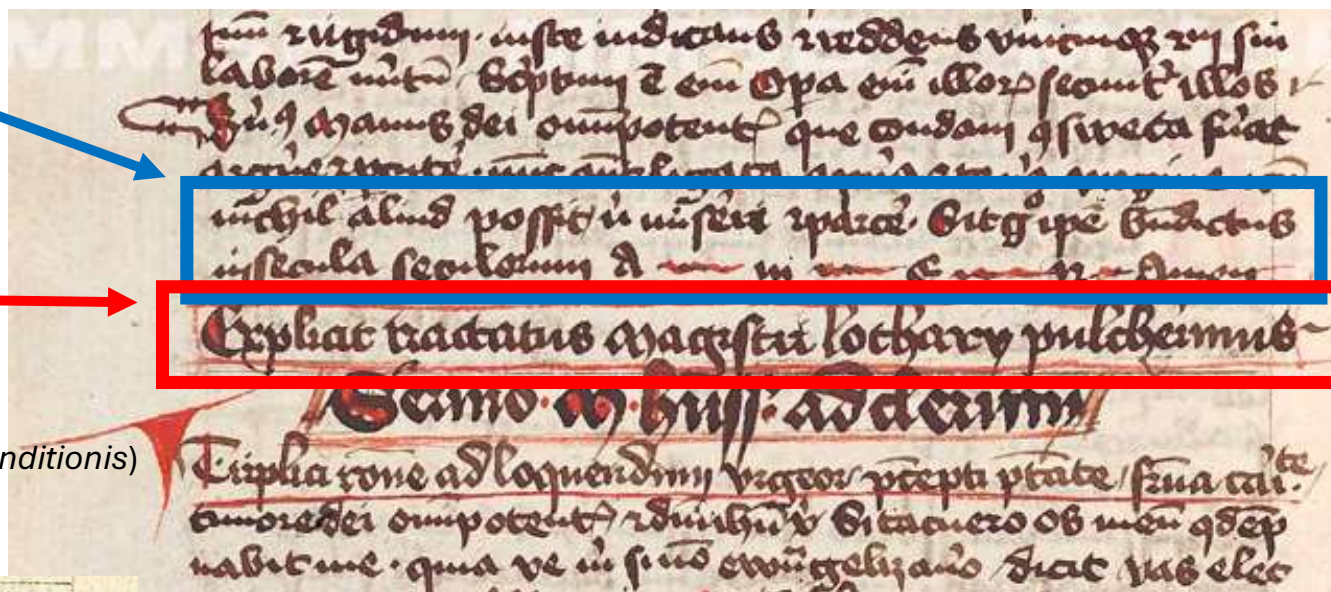
explicit (závěrečná slova díla):

*Sit ergo ipse benedictus in secula
seculorum, amen, amen.*

rubrika:

*Explicit tractatus magistri Lotharii
pulcherrimus*

(Innocentius papa III.: *De miseria humanae conditionis*)

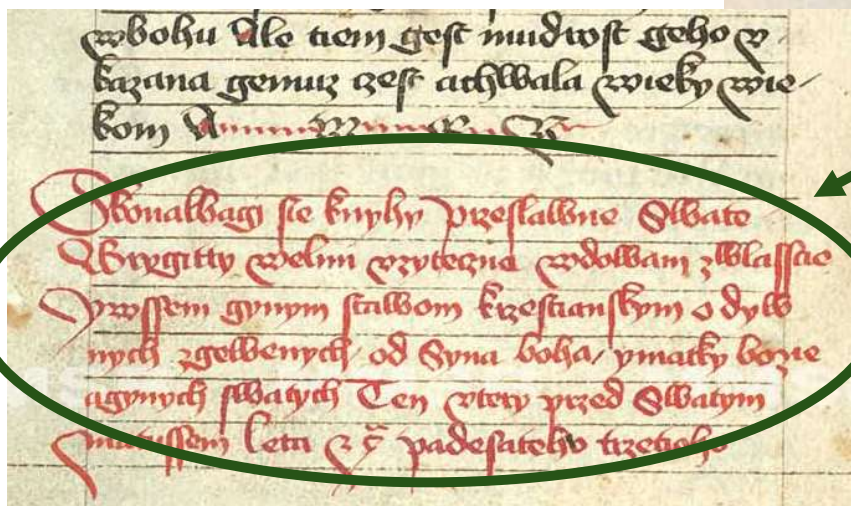

NK XIII F 21, fol. 22v

kolofon:

Skonávají se knihy přeslavné svaté Brigity, velmi užitečné vdovám, zvláště i všem jiným stavům křesťanským o divných zjeveních od syna boha i matky božie a jiných svatých, ten úterý před svatým Matúšem léta etc. padesátého třetieho.

Tomáš Štítný ze Štítného: *Zjevení svaté Brigity*. NK XVII F 1, fol. 166v, 18.9. 1453

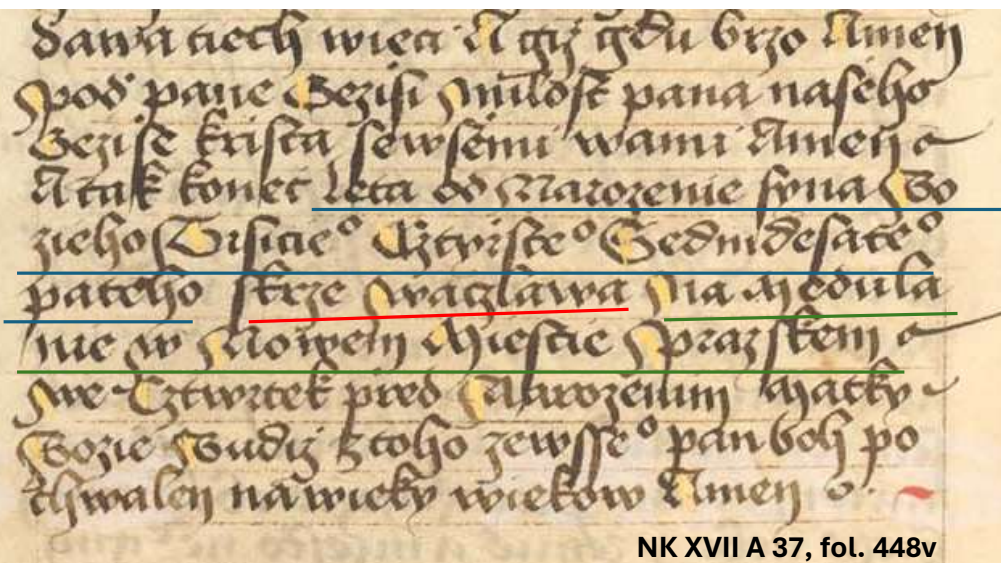

NK XVII F 1, fol. 166v

Typy písařských přípisů: vlastní kolofony

A tak konec léta od narození syna božieho tisícieho čtyřstého
sedmdesátého pátého skrže Václava na Meduláně v Novém
Městě Pražském ve čtvrtek před Narozením matky božie. Budiž z
toho ze všeho pán bůh pochválen na věky věkův. Amen.

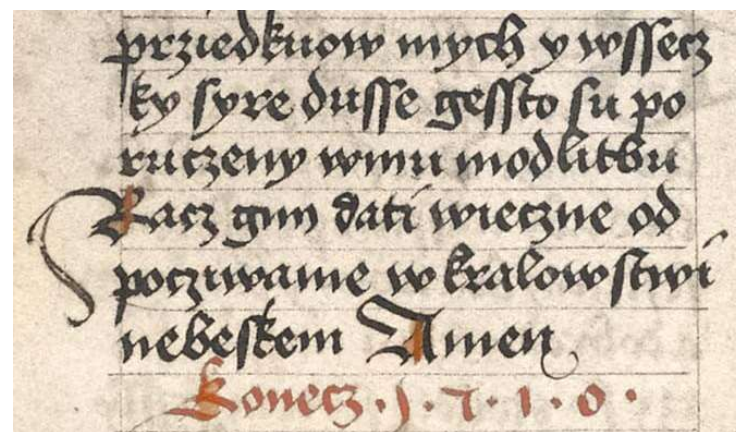
Bible Dlouhoveského. NK XVII A 37, fol. 448v, 7.9. 1475

NK XVII A 37, fol. 448v

Konec 1510

Oficium za zemřelé. NK XVII J 4, fol. 180v, 1510

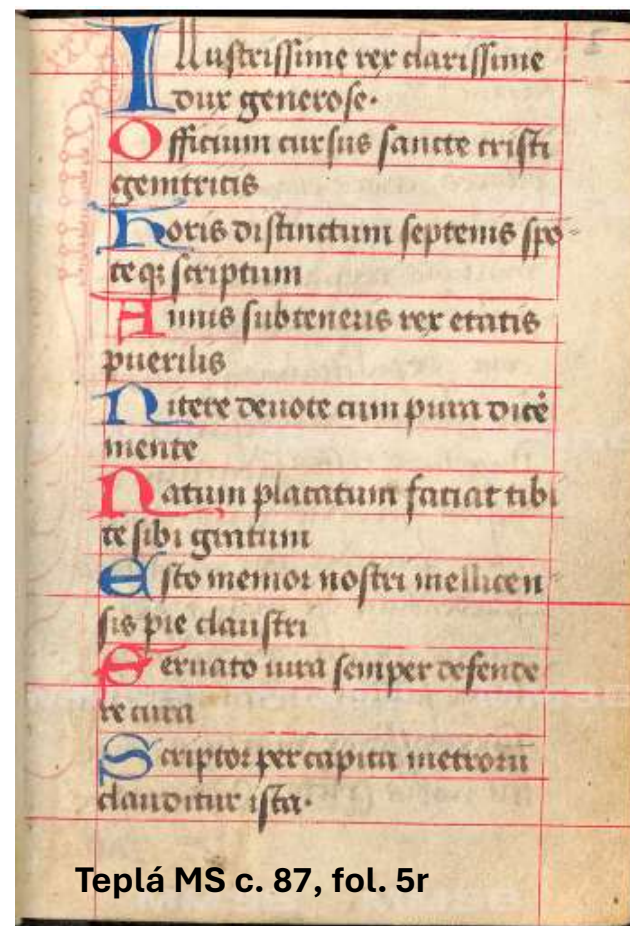
NK XVII J 4, fol. 180v

Typy písařských přípisků: vlastní kolofony

akrostich

*Illustrissime rex, clarissime dux generose.
Officium cursus sance Cristi genitricis,
Horis distinctum septenis sponteque
scriptum.
Annis sub teneris rex etatis puerilis.
Nitere devote cum pura dicere mente.
Natum placatum faciat tibi te sibi gratum.
Esto memor nostri Mellicensis pie claustris.
Servato iura semper defendere cura.
Scriptor per capita metrorum clauditur ista.*

Orationale Ladislai regis, Cursus de Virgine Maria.
Teplá MS c. 87, fol. 5r, 2. pol. 15. stol.

Teplá MS c. 87, fol. 5r

Typy písařských přípisků: vlastní kolofony

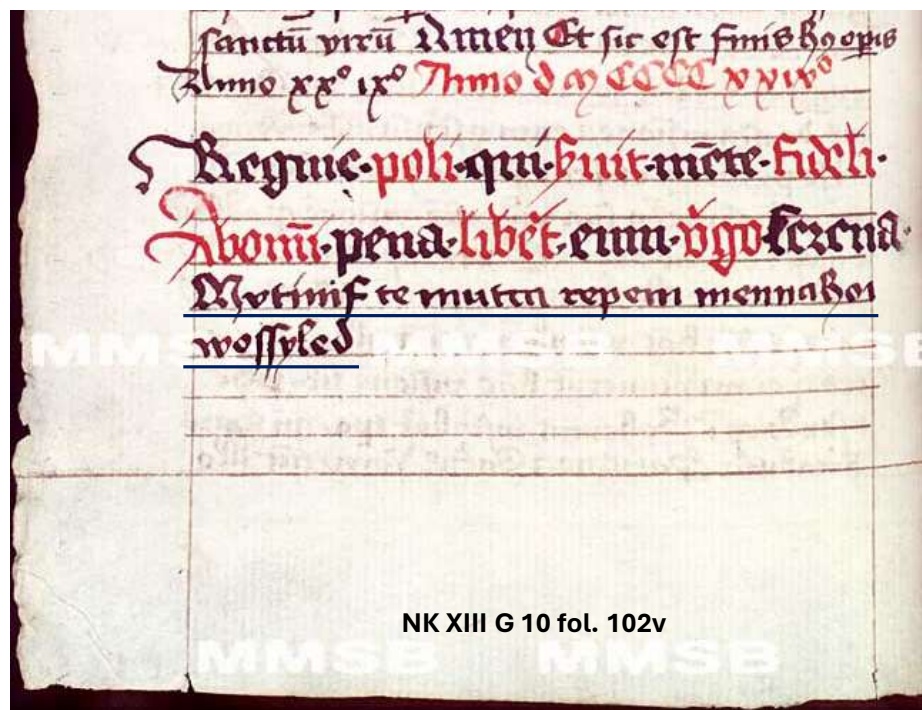
kryptogramy

Et sic est finis huius operis. Anno XX° IX
Anno domini MCCCCXXIX°.

Regine poli qui servit mente fideli,
ab omni pena liberet eum virgo serena.
Finitum et actum per me Iohannem de
Lyssow

Iohannes de Jenstein: *Visio de anno 1392*. NK XIII G
10, fol. 102v, 1428-29

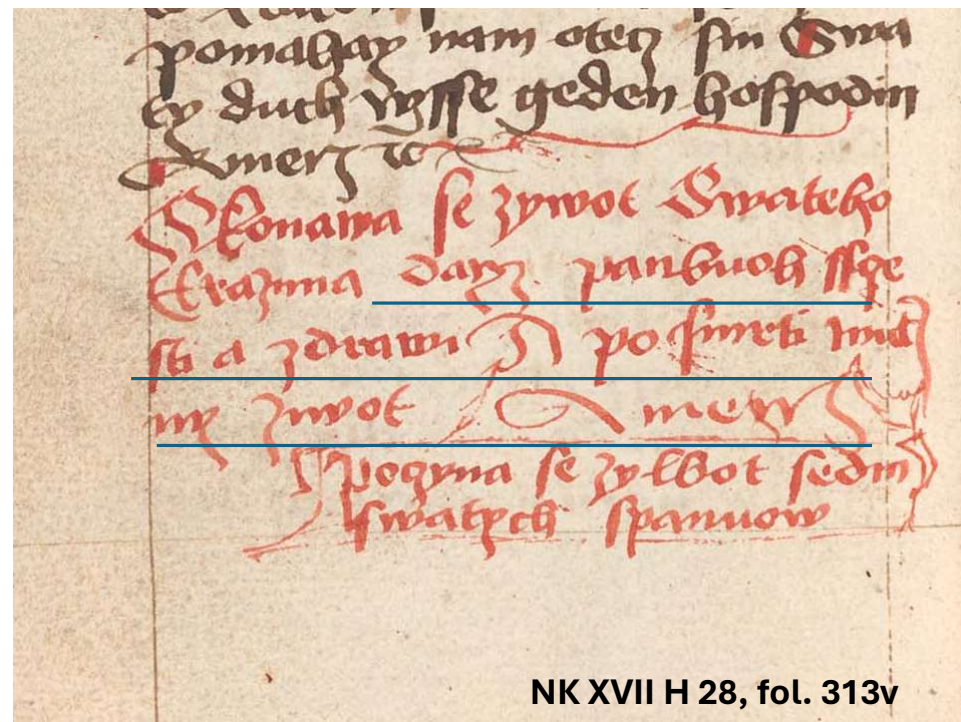
Typy písařských přípisků: modlitby

**Svatý Václave, rač své země
obránce býti.**

De meditatione hominis circa statum proprium.
Vyšší Brod, cisterciácké opatství 104, fol. 60v,
první pol. 15. stol.

**Skonává se život svatého Erazma.
Dajž pán buoh ščestí a zdraví a po
smrti věčný život, amen.**

Život sv. Erasma. NK XVII H 28, fol. 313v, 1490-1520

NK XVII H 28, fol. 313v

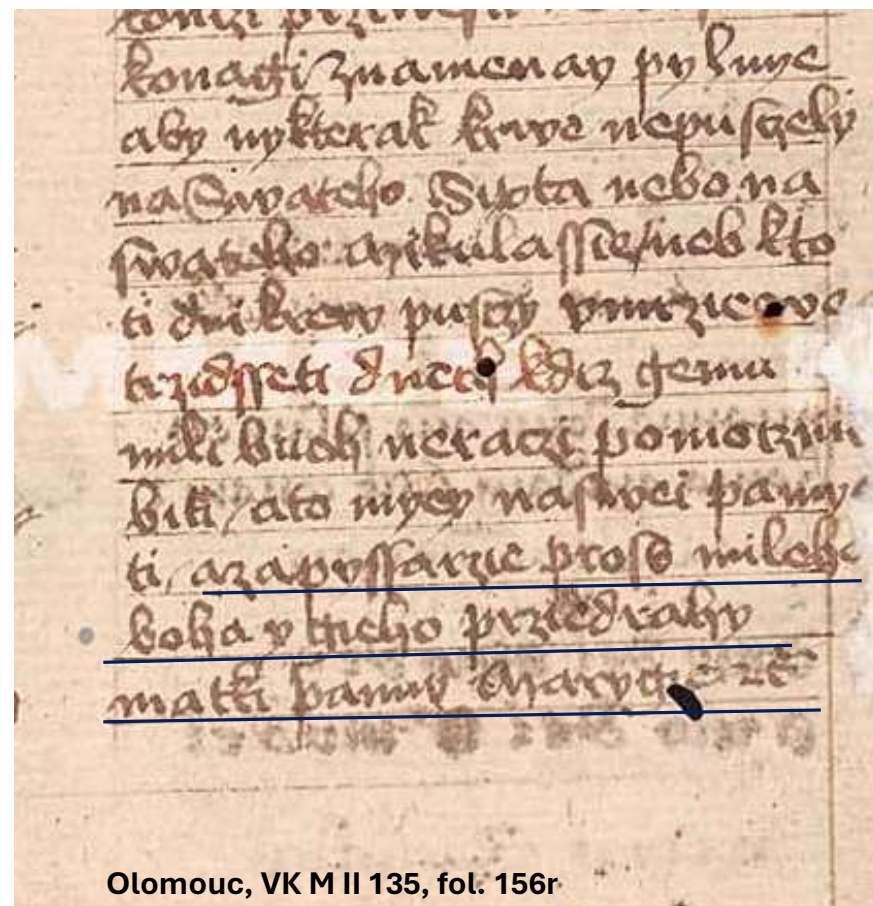
Typy písařských přípisků: modlitby

***Milý strejčku, prostě za nás Pána
Jezu Christa!***

*Ad religiosos de poenitentia. Olomouc, VK M I 336,
fol. 79v, 1500.*

***A za písaře pros milého Boha i jeho
předrahý matky panny Marije etc.***

*Zlé dny v roce. Olomouc, VK M II 135, fol. 156r, 1.
pol. 15. stol.*

Olomouc, VK M II 135, fol. 156r

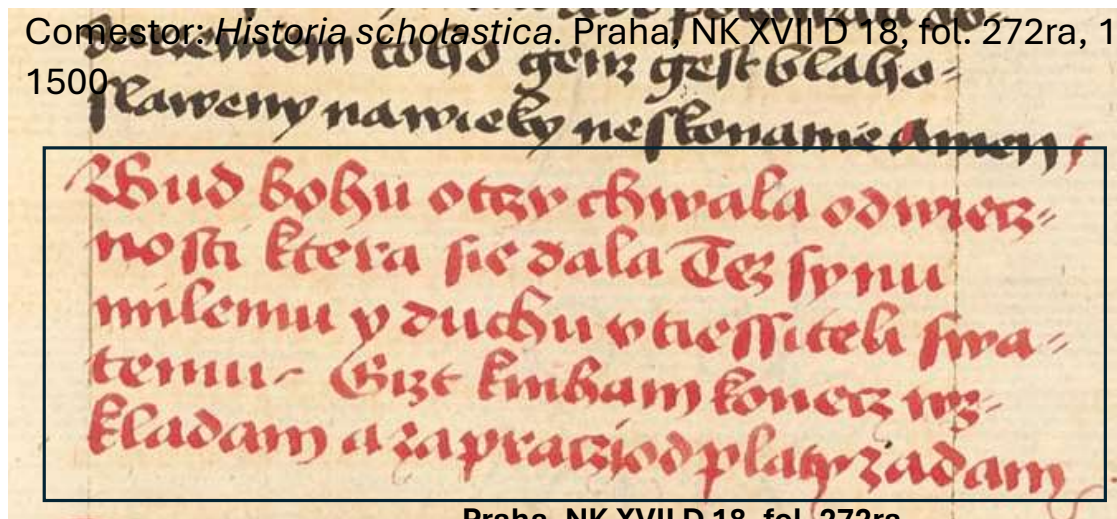
Typy písařských přípisků: rýmy

Et sic est finis primi libri Psalterii.
Psal sem tyto kněhy jako sup.
A ty my, kněže kazateli, boty kup.
Pakliť sě zdá mnoho,
ale učiň, co ráčíš z toho.

Nicolaus de Gorran: *Expositio super*
Psalterium a psalmo I^o usque ad LXVIII^{um}.
Brno, Archiv města Brna 41/79, fol. 236rb,
1401-1433

Bud' bohu otci chvála od věčnosti, která se dála.
Těž synu milému i duchu utěšiteli svatému. Jižť
knihám konec vzkládám a za práci odplaty
žádám.

Comestor: *Historia scholastica*. Praha, NK XVII D 18, fol. 272ra, 1467-1500

Praha, NK XVII D 18, fol. 272ra

Typy písařských přípisků: výzvy

Milý kněže, kup mi dvě vstruzě dlúzí.

Ioannes Kortz Contractus: *Sermones de sanctis*.
Olomouc, VK M II 188, fol. 62r, 1. pol. 15. stol.

Tuto písař dobrého zasloužil šilinku.

Psalterium diurnale. Olomouc, VK M IV 7, fol. 47v, 1467-1500

Na velikú noc daj mazanec a beranec...
Na posvícenie dvě kur.

Victimae paschalis laudis a In dedicatione ecclesie.
Olomouc, VK M IV 2, fol. 306 a 369, 2. pol. 15. stol.

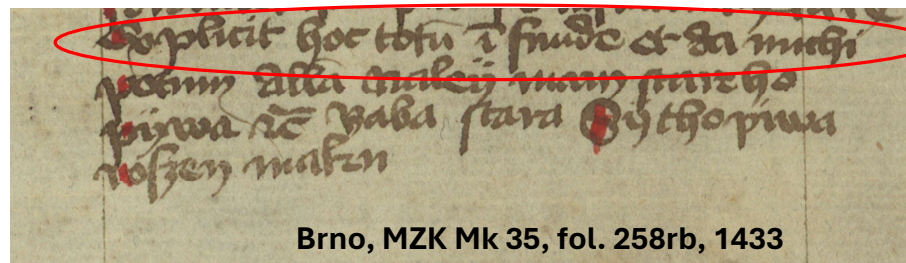
Olomouc, VK M IV 2, fol. 306

Typy písařských přípisků: formule

formule:

Explicit hoc totum, infunde et da mihi potum. Alleluia. Nalej nám starého piva etc. baba stará. Síto piva, rožeň máku. (?)

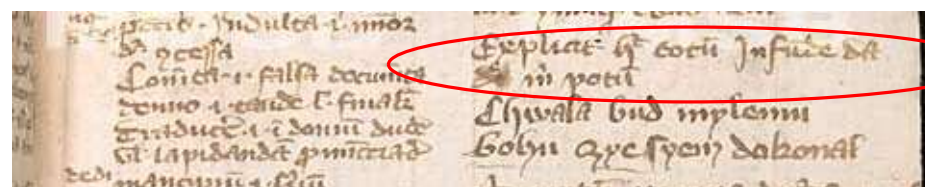
Registrum Floreti. Brno, MZK Mk 35, fol. 258rb, 1433

Brno, MZK Mk 35, fol. 258rb, 1433

Explicit hoc totum, infunde, da mihi potum. Chvála buď milému bohu, že sem dokonal. Scriptori pro penna detur formosa puella. Explicit liber per manus, et non per pedes.

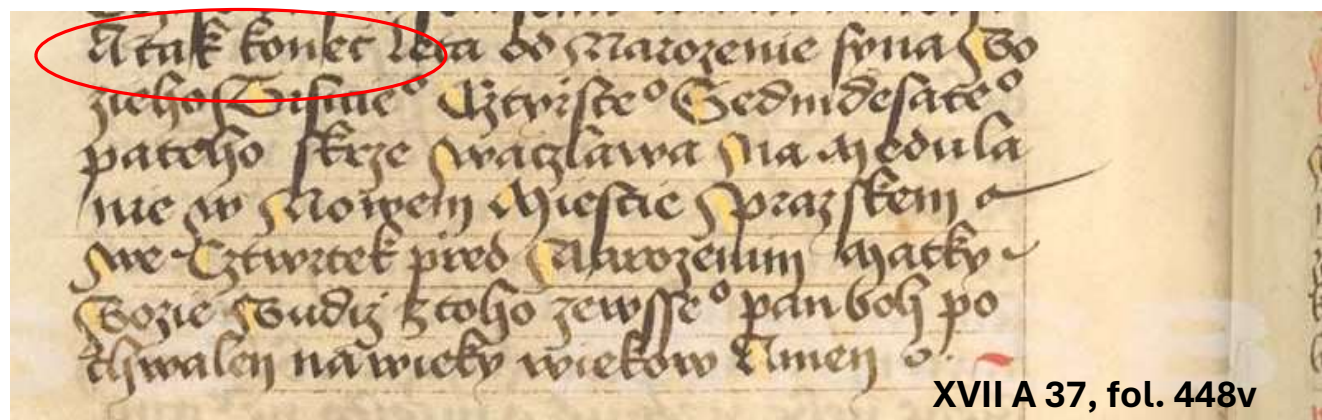
Mamotrectus. NK XIII E 7, fol. 299r, 2. pol. 15. stol.

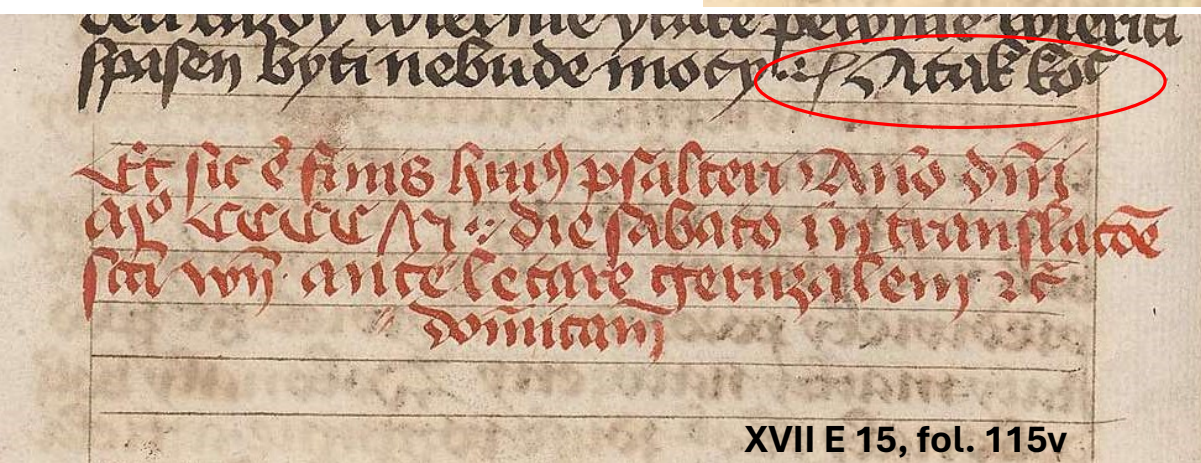
NK XIII E 7, fol. 299r, 2. pol. 15. stol.

Typy písařských přípisků: formule

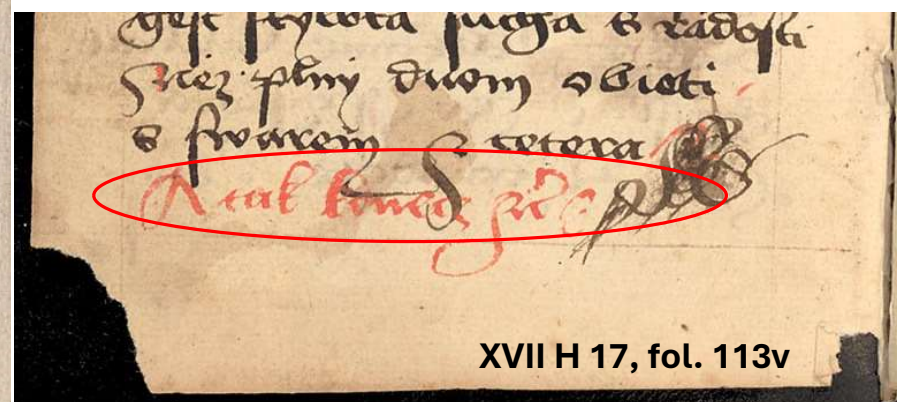
A tak konec.

XVII A 37, fol. 448v

XVII E 15, fol. 115v

XVII H 17, fol. 113v

Hlavní okruhy zkoumání

- Je konec textu prostorem pro svobodné individuální projevy písařů, nebo konvenční zavedené vzory?
- Existují rozdíly mezi latinou a lidovým jazykem?
- Jaký je vztah latiny a češtiny s ohledem na střídání kódů v oblasti tvoření slov a syntaxe?
- Předurčuje typ přepisovaného textu do jisté míry charakter přípisku?
- Existuje v přípiscích rozdíl mezi kopiemi provedenými pro sebe a kopiemi zhotovenými na objednávku?
- Existují vzory v použitých formulích měnící se v čase, prostoru a prostředí?

Specifika zpracovávaného materiálu

rozšíření slovní zásoby

ESSČ:

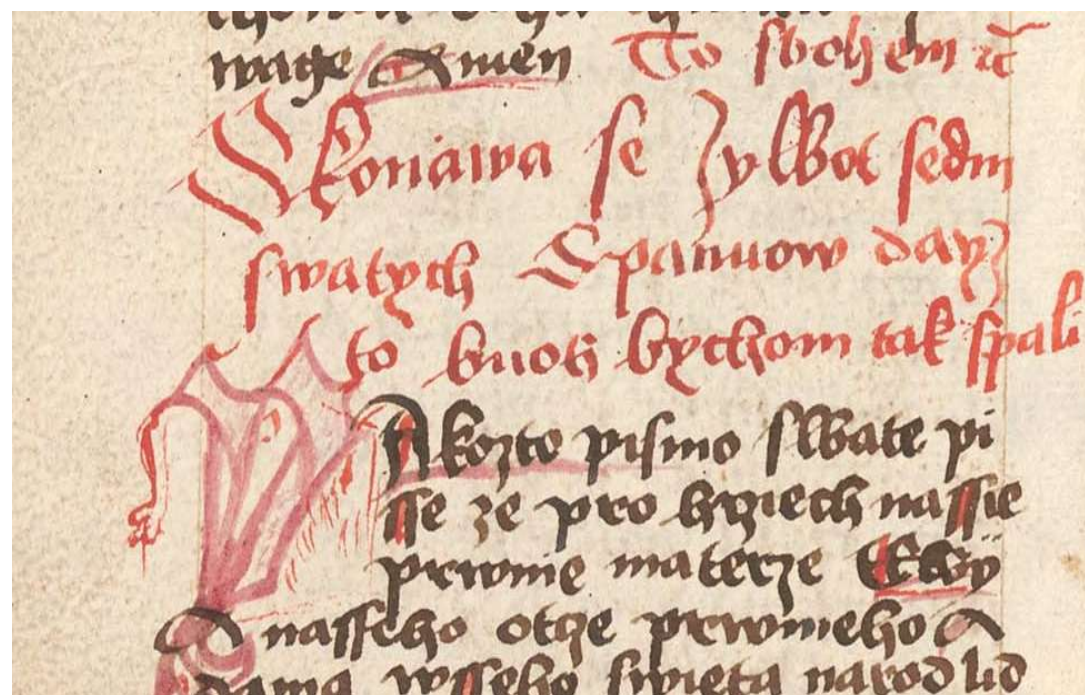
spán, -a m.

spáč, kdo spí

Jen Leg NK VIII H 28, 321b, nelze vyloučit chybný zápis m. spánek, -nka

To sbohem etc. Skonává se život sedm svatých spánuov, dajž to buoh, bychom tak spali.

Život sv. Sedmi spáčů. NK XVII H 28, fol. 321v, 1490-1520

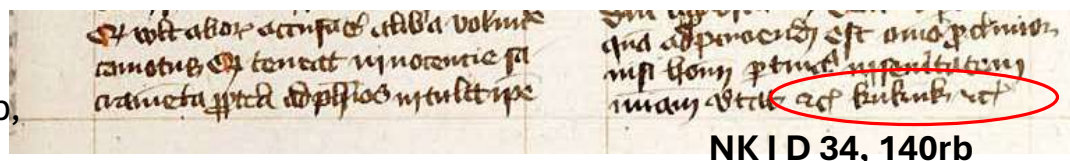
NK XVII H 28, fol. 321v

Specifika zpracovávaného materiálu

rozšíření slovní zásoby (citoslovce)

etc. *kukuk* etc.

Explicit liber de vita et gestis. NK I D 34, fol. 140rb,
14/15. stol.

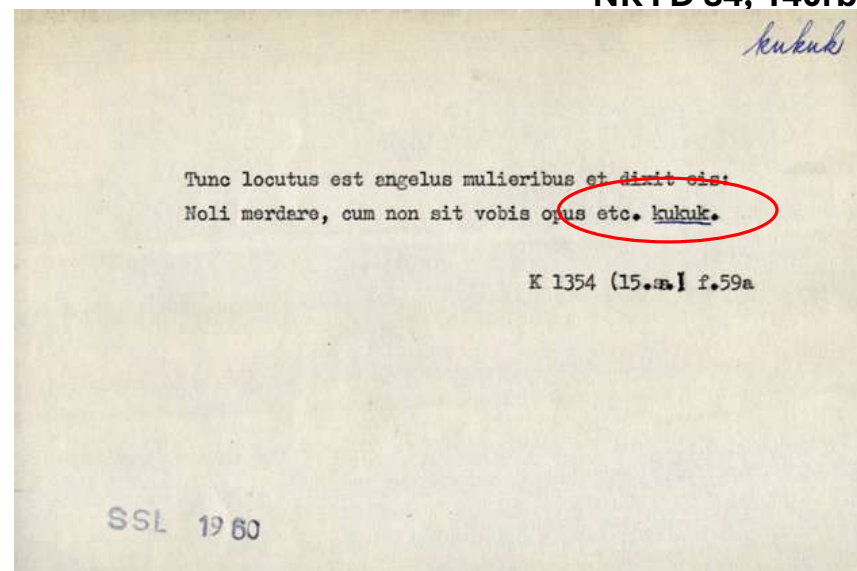

NK I D 34, 140rb

Ba-hle!

Multi sunt presbyteri, qui ignorant quare. Olomouc,
metropolitní knihovna CO 340, fol. 109v, 1460

Gebauerův slovník: *ba-hle*, interj., *ei!* —
Vau! est adverbium admirantis,
Bahle Lact. 250^d

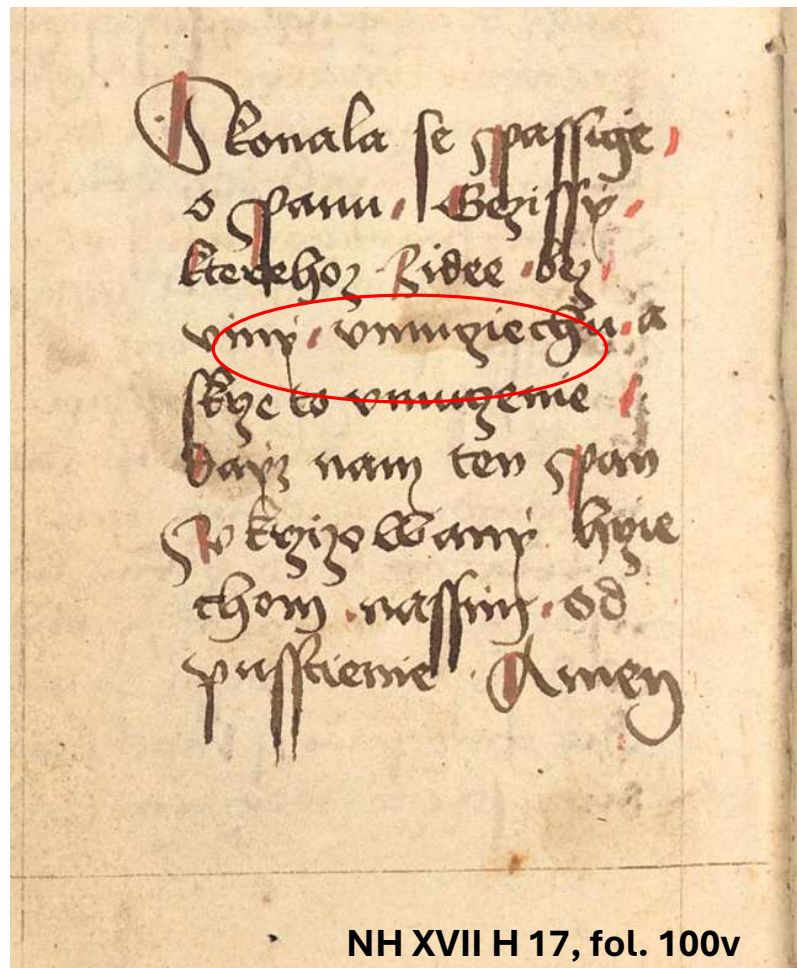

Specifika zpracovávaného materiálu

vývoj jazyka

*Skonala se pašije o pánu Ježíši,
kteréhož Židé bez viny **umučiechu**, a
skrže to umučenie dajž nám ten pan
ukřižovaný hřiechóm našim
odpuštěnie. Amen*

*Konkordance evangelistů o umučení Páně. Praha,
NH XVII H 17, fol. 100v, 2. pol. 15. stol.*

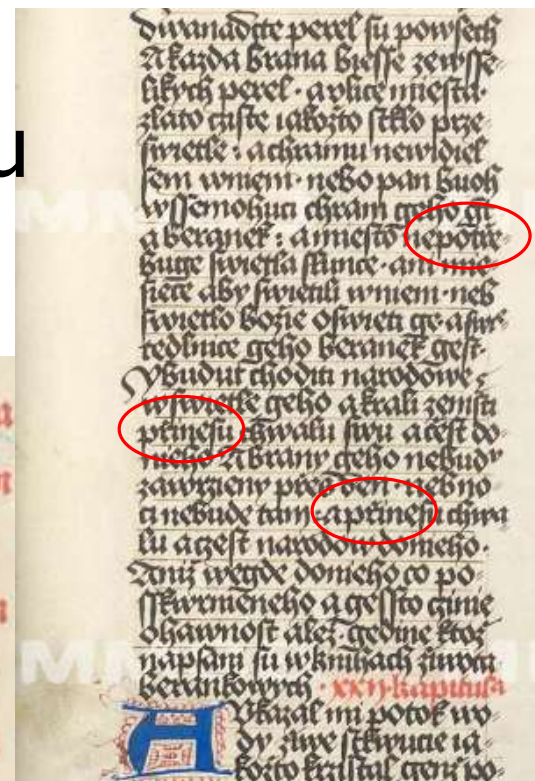
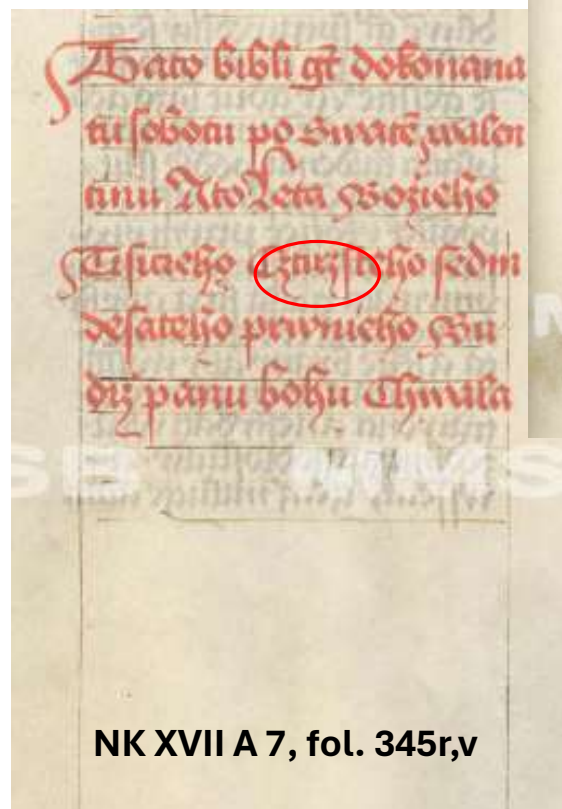
NH XVII H 17, fol. 100v

Specifika zpracovávaného materiálu

pravopis

*Tato biblí jest dokonána tu sobotu po
Swatem Walentinu A to Leta Božieho
Tifcieho Cztyrzsteho sedmdefateho
prwnieho. Budiž panu bohu Chwala*

Bible pernštejská. NK XVII A, fol. 345r,v, 1471

Míšení latiny a češtiny: čeština jako kryptojazyk

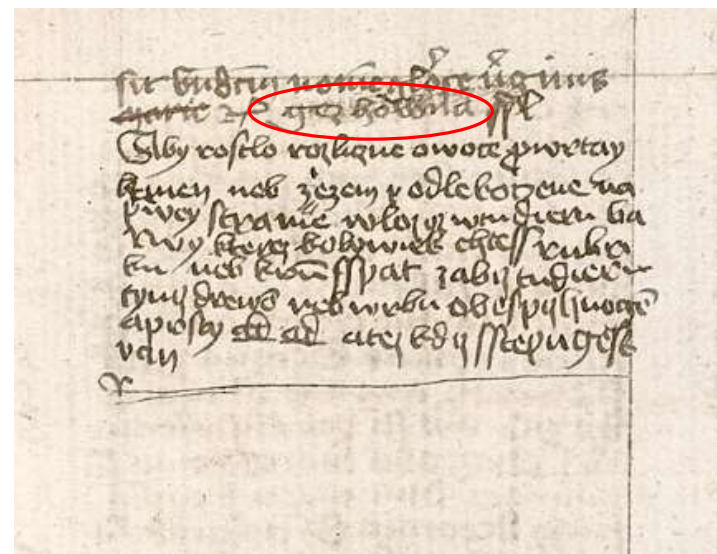
Expliciunt notabilia cirometralis per manus et non per pedes. Řiť holá, Anka hrá, nebo nohy má prdel.

Notabilia computi chirometralis. NK XIV F 1 fol. 62r, 1. pol. 14. stol.

...iuvenum aduxi et tantum de isto tractatu, cuius ad presens est finis.

Ob quod sit benedictum nomen gloriose virginis Marie etc. Jez hovna.

Textus grammaticus. NK XI D 7, fol. 126r, zač. 15. stol.

NK XI D 7, fol. 126r

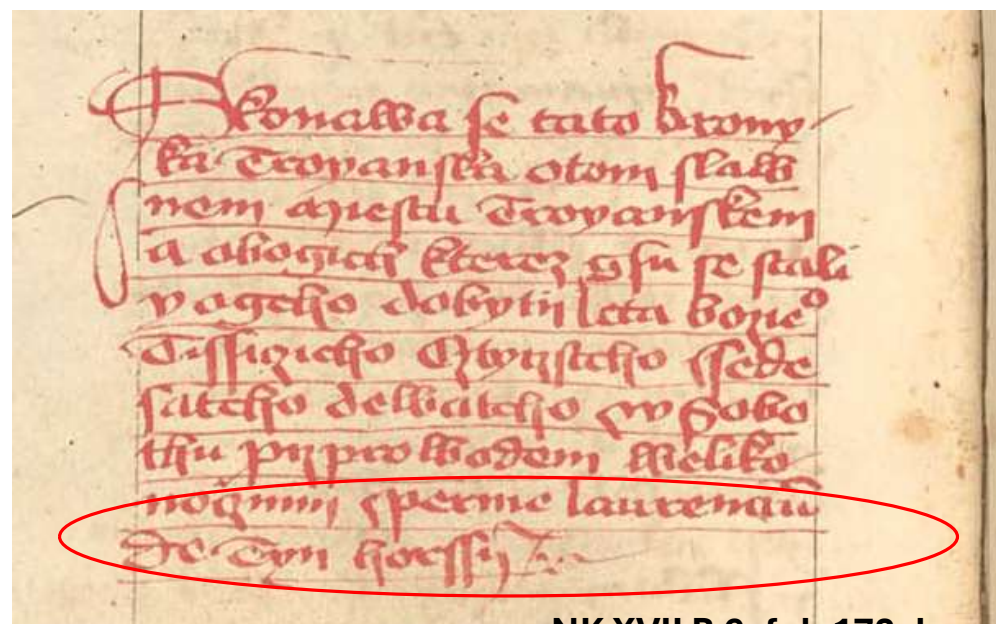
Míšení češtiny a latiny: hierarchizace podle významu?

Matko po[m]ni a nezapomínaj. **Finitus est per me fratrem Mathiam de Przybyslawicz, nacione de Strakonicz.** Pomni, nezapomínaj na syny in Lewenberg

De malis seculi per omnes etates. Opava, SZM RC – 28, fol. 402v, 2. pol. 15. stol.

Skonává se tato Kronika trojánská o tom slavném městě trojánském a o bojích, kteréž jsú se stali, i o jeho dobytí této božieho tisícieho čtyřstého šedesátého devátého v sobotu př<ed> prúvodem velikonočným **per me Laurencium de Tyn Horssoviensi**

Guido delle Colonne: Kronika trojánská. NK XVII B 6, fol. 172vb, 1469/1470

NK XVII B 6, fol. 172vb

Míšení latiny a češtiny: makaronština

*Finito isto accedamus ad aliud. **Explicit hoc totum, tu Vítko, poručě potum scriptori amen.***

Eucherius Lugdunensis: *Formularum spiritalis intelligentiae liber unus*. Olomouc, VK M II 48, fol. 83r, 1. pol. 15. stol.

Ach milá, te quero, si diligis me corde vero, si non pro vero, dic mihi, ut alias quero.

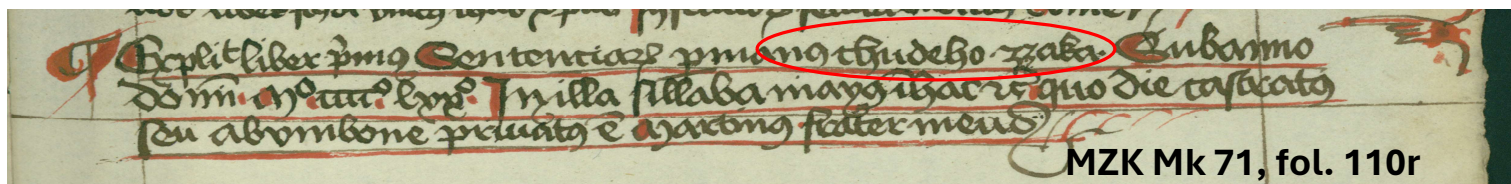
Vetus testamentum. KNM XII C 18, fol. 102v, 1401-1433

*Explicit kniha, **milý Machu**, anni etc. XXXVII, quo Luthovia per Pardus acquisita fuit in die animarum.*

Contra clamantes in suffragia lune deficientis.
Olomouc, VK M I 302, fol. 92v, 1. pol. 15. stol.

*Explicit liber primus Sentenciarum per manus **chudeho zzaka**. Sub anno domini M° CCCC° LXX°. In illa sillaba mayus in hac etc., quo die castratus seu ab umbone privatus est Martinus frater meus.*

Lectura super libros Sententiarum Petri Lombardi.
Brno, MZK Mk 71, fol. 110r, 1470/1471

Specifika zpracovávaného materiálu

Formule...

Per manu K. V. de Praga

MEN

Latinská Vulgáta

- hebraismy: *alleluia*, ***amen***, *hosanna*, *Messias*, *Rabbi*, *Satanas*, *sabbatum*
  - (stará) čeština: *aleluja*, ***amen***, (*h*)*osanna*, *mesiáš*, *rabi*, *satan*/*šatan*/*satanáš*, *sobota*

Slovo *amen*

- < řec. ἀμήν < hebr. *'āmēn* „tak se staň; opravdu“, od slovesa *'āman* „utvrzovat“
- interjekce, částice a substantivum

Amen v biblickém textu a staročeských překladech

❖ funkce stvrzující:

❖ vyjadřuje na závěr výpovědi nebo celé promluvy žádost o boží přízeň a stvrzení řečeného

*Aperiens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, et dixit: Magnus es, Domine, in aeternum ... × ... Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, et sit regnum eius in saecula saeculorum super eam. **Amen.*** Tob 13,1–23

*Potom Dobeš starý, chvále hospodina, promluvil a řka: „Veliký jsi, hospodine, na věky ... × ... Požehnaný hospodin, jenžto jeho jest povýšil, aby jeho kralovanie nad ním bylo věky věkóm. **Amen***
BiblDrážď

❖ posvátná odpověď lidu na závěr promluvy kněze ap.

*Maledictus qui non honorat patrem suum, et matrem: et dicet omnis populus: **Amen.*** Dt 27,16
*Prokletý, ktož nectí otcě a mateře své! I die vešken lid a řka: **Amen.*** BiblOl

❖ vyjadřuje na začátku výpovědi nebo celé promluvy potvrzení vlastních slov (částice jistotní)

*Audiens autem Iesus miratus est, et sequentibus se dixit: **Amen** dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.* Mt 8,10

*To uslyšev Ježíš, podivi se a těm, ktož po něm jdíechu, povědě: „**Zavěrné** pravi vám, nenalezl jsem také viery v Izraheli.“* BiblDrážď

Amen v biblickém textu a staročeských překladech

❖ významové posuny:

❖ prosté ukončení textu, zvl. biblické knihy

memento mei, Deus meus, in bonum. Amen Neh 13,31

*Pomni na mě, bože můj, v dobrém a nezapomínaj mne až na věky. **Amen**. Skonaly se kniehy Neemiášovy* BiblOl

*Filioli, custodite vos a simulacris. **Amen**.* 1 J 5,21

*Synáčekové, chovajte se ot modl, **amen**. Skonala se prvá epištola svatého Jana* BibLitTřeb

❖ substantivum: Kristus, jako sám sebou potvrzující svá slova a svými činy vybízející k následování, nebo jako počátek a konec všeho stvořeného

*Et angelo Laodiciae ecclesiae scribe: Haec dicit: **Amen**, testis fidelis et verus, qui est principium creaturae Dei.* Ap 3,14

*Piš laodičského kostela anjelu a tak řka: To praví, **amen**, svědek věrný a pravý, jenžto jest počátek stvoření božieho* BiblOl

*Andělu církve v Laodikeji piš: Toto praví ten, jehož jméno jest **Amen**, svědek věrný a pravý, počátek stvoření Božího* ČEP

Překlad *amen* do staré češtiny

❖ překládáno pouze ve funkci jistotní částice (evangelia):

zavěrné, věrně, věru, jistě, zajisté

❖ někdy opatřováno vysvětlivkami

❖ bible (1. redakce):

*Et respondit Banaías filius ioiadae regi, dicens: **Amen**: sic loquatur Dominus Deus domini mei 3 Rg 1,36*

*K tomu odpověděl Bananias, syn Joiade, králi a řka: „**Amen** (točíš **tak sě staň**); tak mluv hospodin bůh hospodě a pánu mému BiblOl*

*et ait Ieremias propheta: **Amen**! sic faciat Dominus Jr 28,6*

*I vecě Jeremiáš prorok: „**Amen** (to jest **staň sě to**), tak učiň hospodin...“ BiblOl*

❖ výklady, kázání, vyprávění apod.

*na konci následuje »**Amen**«, jenž jest slovo požadatedlné, zřec ku předním prosbám. Jako by řekl „**Bud**“ anebo „**Staň sě**“, zač sme prosili LyraMat 46v*

*Sedmá [prosba:] „Ale zbav ny ot zlého. Amen.“ Zbav ot zlého všelikakého, jenž by nás potkati mohlo, a zvlášče ot nekánie konečnieho, jenž jest převeliké, zlé, a tak zbav ny ot zlého zatracenie věčného. **Amen**. To jest **tak sě staň**. HusVýklKrát 196r*

*odpověď Nikodém a řka: „**Amen, amen, amen**,“ točížto **staň sě, staň sě, staň sě**! NikodA 35v*

***Amen**, to jest **také buoh daj**, co sme tuto prosili, to aby vše nám bůh ráčil dáti. KázDzik 213r*

Amen v jiných staročeských textech

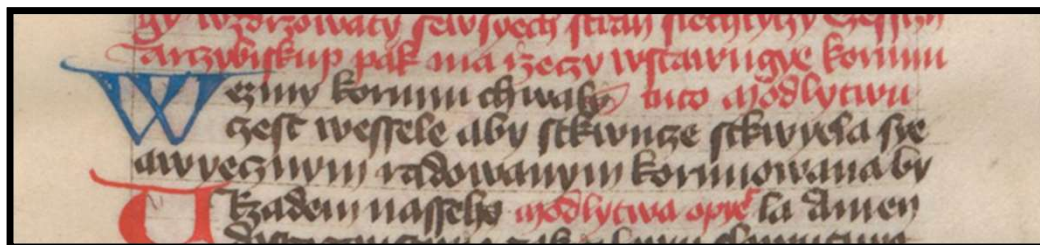
❖ (ojediněle) částice přitakací n. dotvrzovací:

*Žid přísáhaje vlož ruku a buďto že slova řieká po jiném, anebo že ten, ktož učí jej přísaze, sám skrze se veškeren zpuosob mluvil by, a žid toliko řekl by „**Amen**“, tehda dobrý jest zpuosob PrávJihlA 126v*

❖ (pravidelné) zakončení modliteb:

*Arcibiskup pak má říci, vstavujě korunu, tuto modlitvu: Vezmi korunu chvály, čest veselé, aby stkvúcé stkvěla se a věčným radováním korunována byla. **Amen**. ŘádKorA 54r*

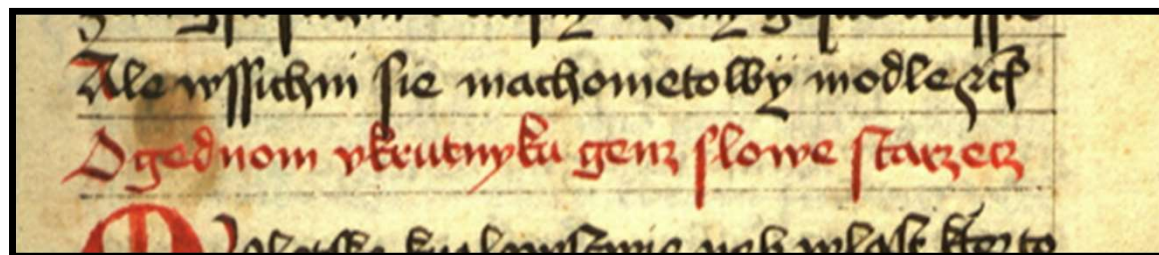
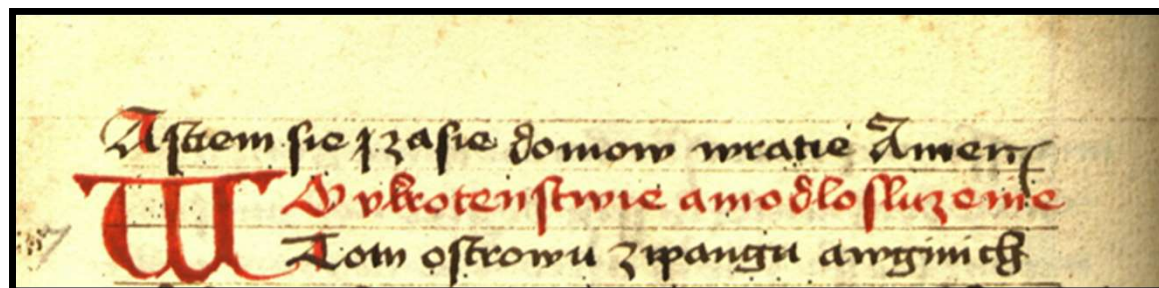
*když dokona [svatý Appolonius] svú modlitbu, všechna bratřie vecěchu: **Amen** OtcB 20r*

Amen pro označení konce textu/zápisu

❖ signál ukončení jakéhokoli textu, podobně jako: *etc.*, *finis*, *telos*, *konec*

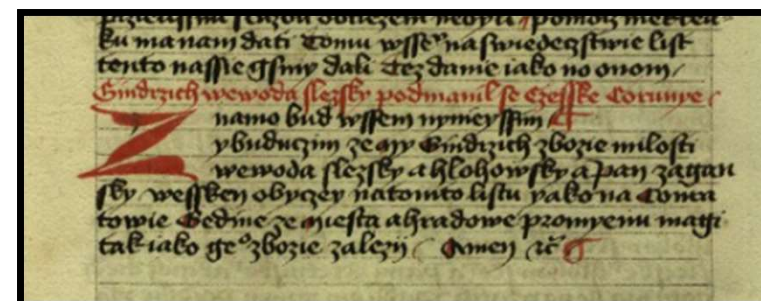
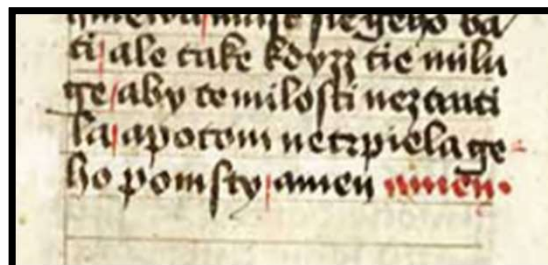
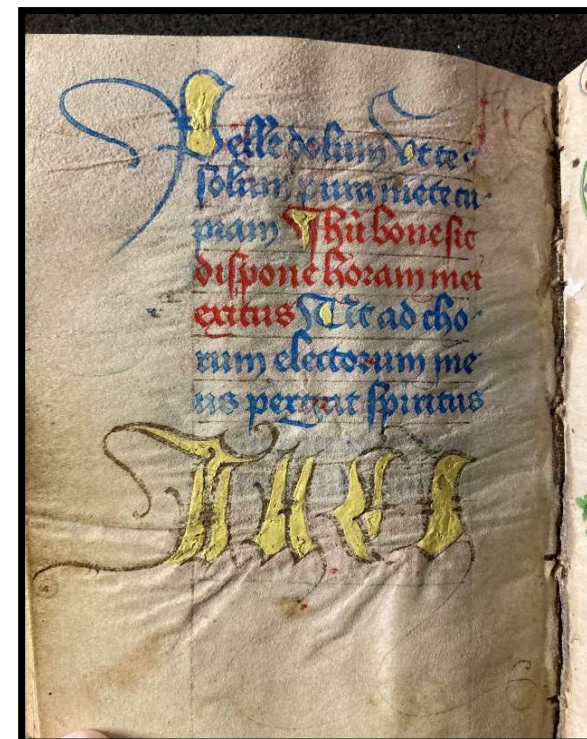
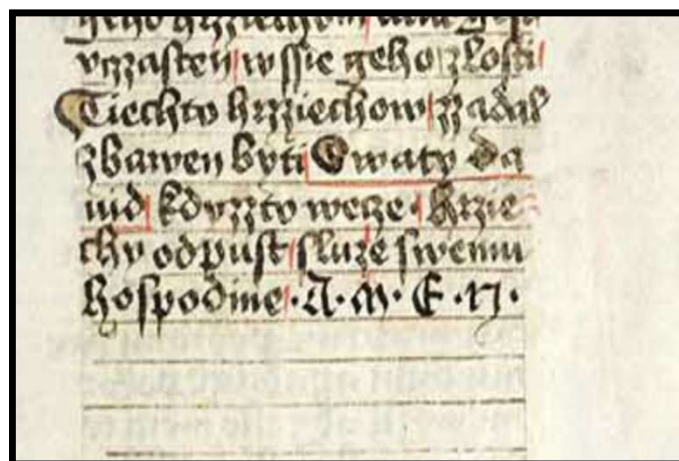
❖ cestopis *Milion*

Amen – zdůrazněný signál konce

❖ zdůraznění

- velikostí/stylem písma
- opakováním
- barvou inkoustu
- dalším slůvkem

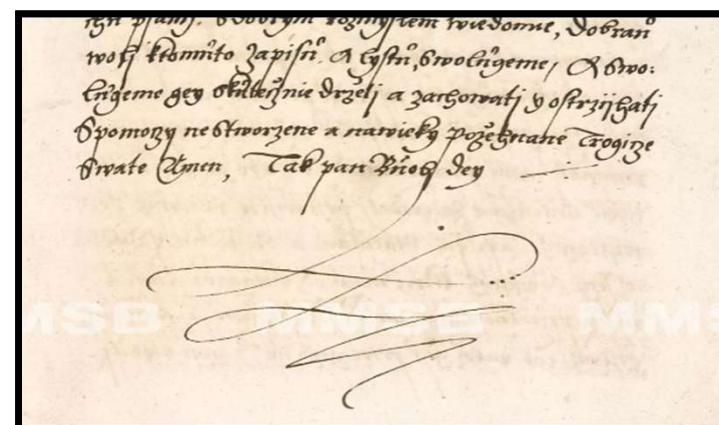
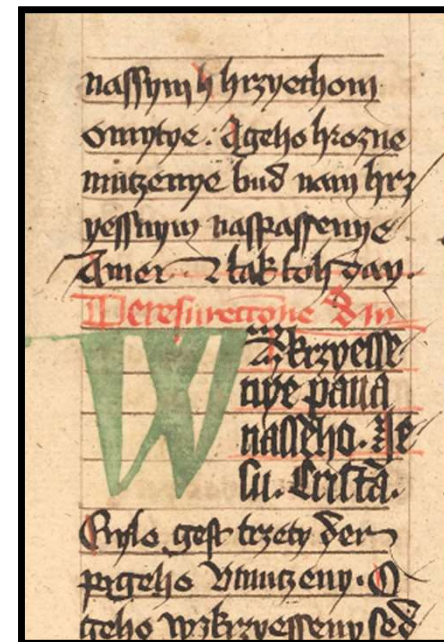
Amen – zdůrazněný signál konce modlitby (textu)

❖ zdůraznění přidáním celé potvrzovací fráze

*Pane Jesu Kriste, modlím se tobě, na kříži pnějícímu, hlohová korunu na hlavě nosijícímu, prosím tebe, aby tvůj svatý kříž zprostil mě ot anjela bijícího ... x ... prosím tebe, aby tvé svaté vzkříšenie i do nebes vstúpenie bylo vykúpenie mé milé dušě. **Amen, tak buoh daj.*** Modl KNM XIII E 6, fol. 204v

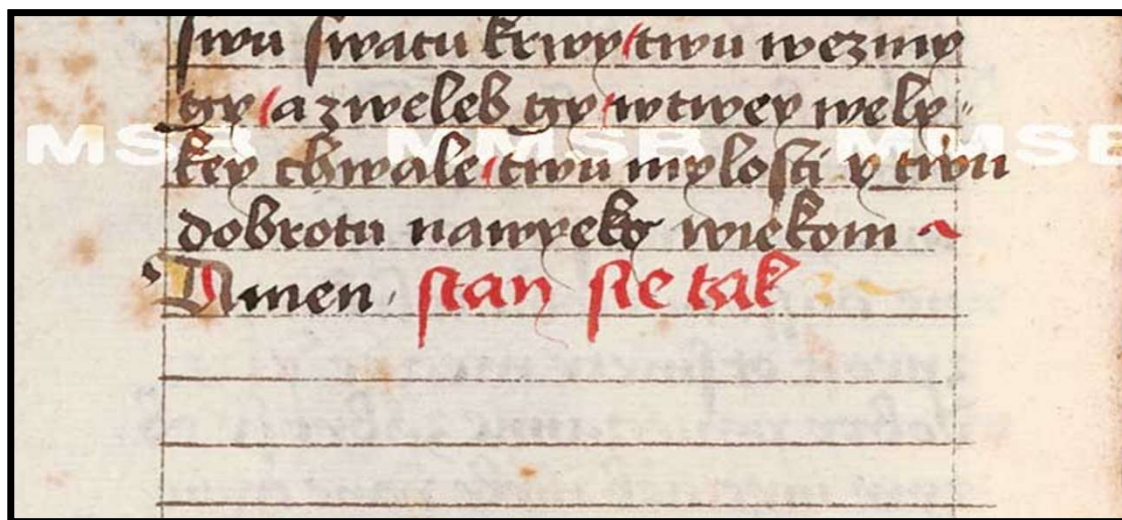
*této drahé krvi prolitie bud' našim hřiechóm omytie. A jeho hrozné mučenie bud' nám hřiešným na spasenie. **Amen. A tak bóh daj.*** KristB 15r

*svolujeme jej skutečně držeti a zachovati i ostríhati s pomocí nestvořené a na věky požehnané trojice svaté. **Amen. Tak pán buoh dej!*** ŽižkaŘád 32r

Amen – zdůrazněný signál konce modlitby (textu)

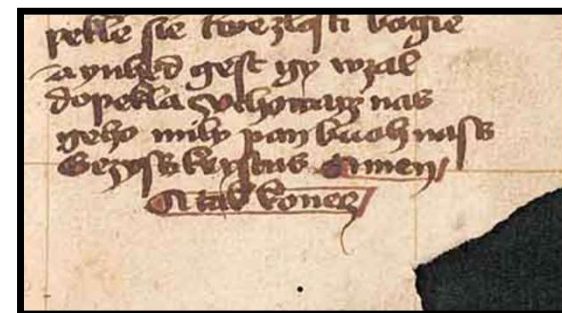
- původní součást textu
nebo
- vklad písaře / rubrikátora?

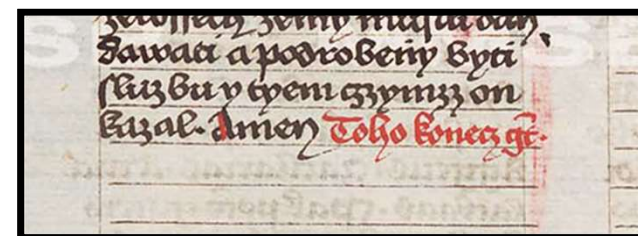
Strahov DG V 3, 152v

Amen – zdůrazněný signál konce – závěrečná rubrika

Amen. A tak konec. PovOl 280r

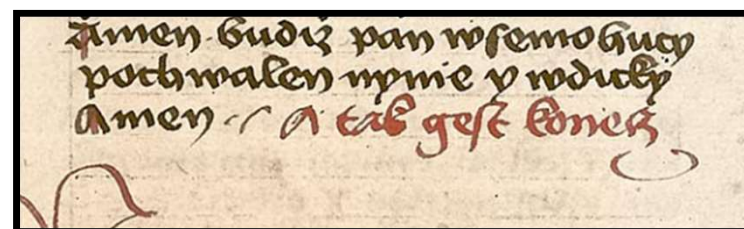

Amen. *Toho konec jest.* MartKronA 27v

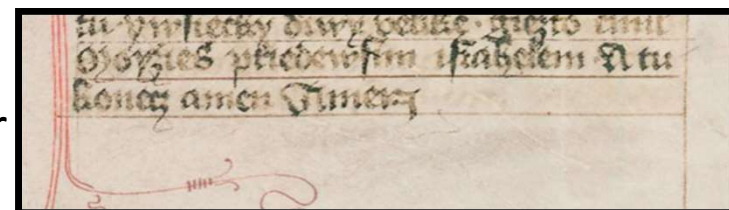
Amen. *A tak jest konec* BiblTruhlNZ 128r

A tu konec, amen. Amen. BiblBosk 77r

❖ srov. lat. ***Et sic est finis***

Amen, tak buoh daj, amen. A takť jest konec GlosSed 228r

Amen v závěrečných rubrikách a kolofonech

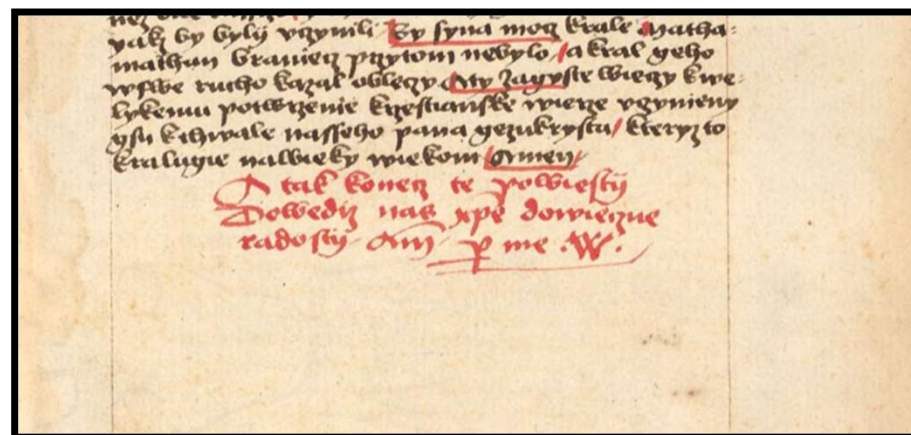
- zakončení prosby

- česko-latinský text:

*A tak konec té pověsti, dovediž nás,
Kriste, do věčné radosti. Amen. Per me
W. OtcE 211r*

- latinský text – zvláštní případy:

*Explicit liber domini Blazkonis, sit laus et
gloria Cristo, **amen, solamen.** KNM XIII
E 6, fol. 204v*

„útěcha“

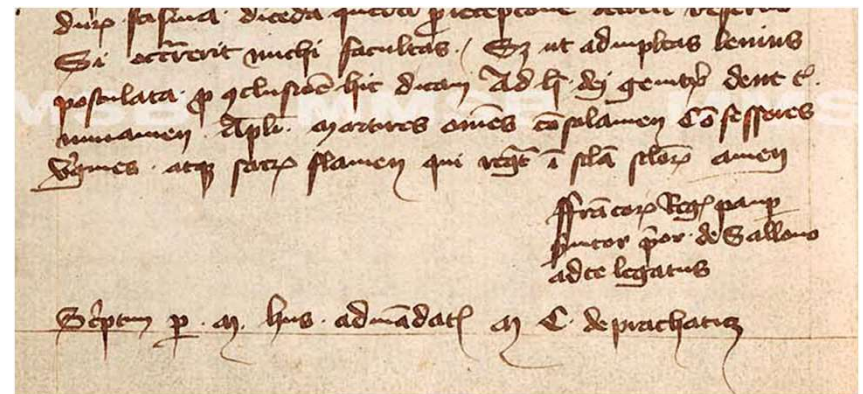
Exkurs

Latinské poetické texty: rýmované zakončení s *amen*

- příklad z českého prostředí: projev francouzského diplomata H. Boneta ke králi Václavovi IV. v opisu M. Jana Husa pro Křišťana z Prachatic z roku 1399 (NK XIII F 16, fol. 107v)

... *pro conclusione hic dicam:*

*Ad hec dei genitrix de[n]t tibi iuvamen,
apostoli, martires omnes consolamen,
confessores, virgines atque sacrum flamen,
qui regnat in secula seculorum amen.*

Exkurs

České poetické texty: rýmované zakončení s *amen*

- ❖ veršovaná legenda o sv. Jiří (1. polovina 14. století)

*bychom, jmúc za věrný **pramen**,
i došli do nebes, **amen**.*

- ❖ *Nota od pana Viléma Zajiece* (po 1319)

*Prostež Boha, křesťané,
a najviece věrní zemané:
by se páně Vilémov **pramen**
plodil. Rcitež všickni: **Amen!***

- ❖ *Jezu Kriste ščedý kněže* (počátek 15. století)

*Ujm<ě>mž všickni za ten **pramen**,
<ať ná>s nežže věčný **plamen**,
řčěmyž všickni vóbec: **Amen!**
*Amen, amen!**

- ❖ Hynek z Poděbrad, *Májový sen* (konec 15. století)

*Rcemež všickni spolu **amen**,
<ať ná>s nežže věčný **plamen!***

Kolofony: ustálené formule s *amen* (1 příklad)

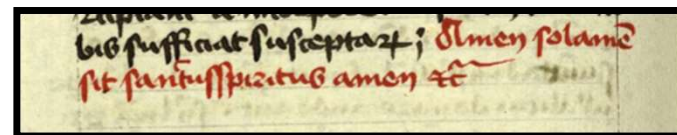
Amen solamen sit sanctus spiritus. „Amen, útěchou buď Duch svatý“

(zdroj: *Colophons de manuscrits occidentaux*)

❖ různé varianty

Anime solamen sit sanctus spiritus. Amen

„Duši budiž útěchou Duch svatý, amen.“

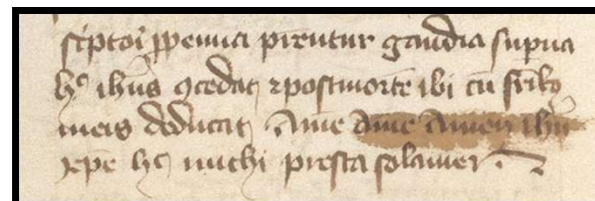
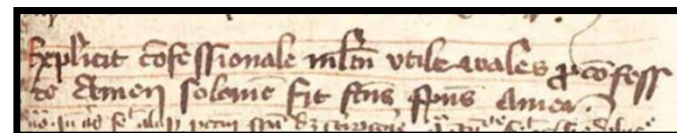
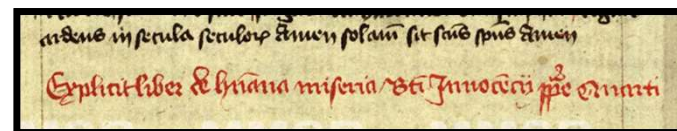
❖ kreativně obměňována:

Nobis solamen instanter det deus. Amen

„Dej nám Bůh hned útěchu, amen“

Amen. Scriptori posco solamen

„Amen. Písaři žádám útěchu“

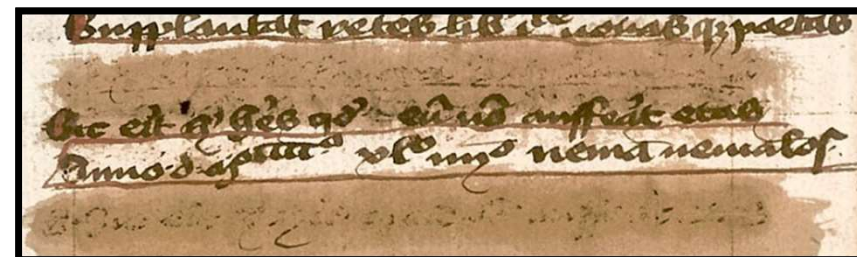
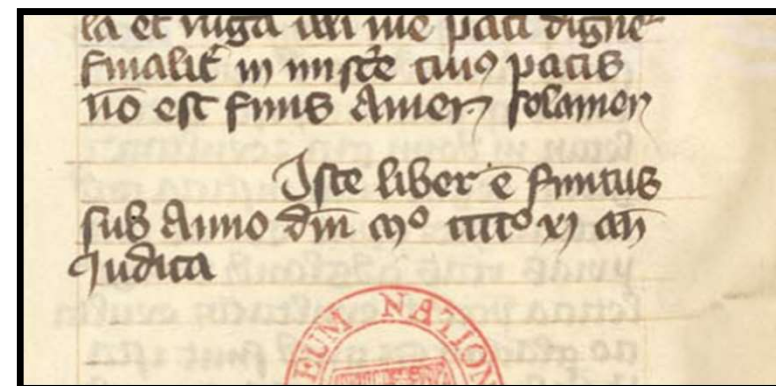

Kolofony: ustálené formule s *amen*

- ❖ fráze byla opakováním zkrácena
ve vyprázdněnou formuli: ***amen solamen***
(KNM XII B 16, fol. 333v)

- ❖ příležitostně opět zveršována:
Amen solamen, aliquando non habemus panem
„Věru ta útěcha, někdy nemáme chleba“

- ❖ příležitostně zakódána (čti pozpátku)
Anno domini M° CCCC° XL° IIII° nema nemalos
NK III G 13, fol. 171v

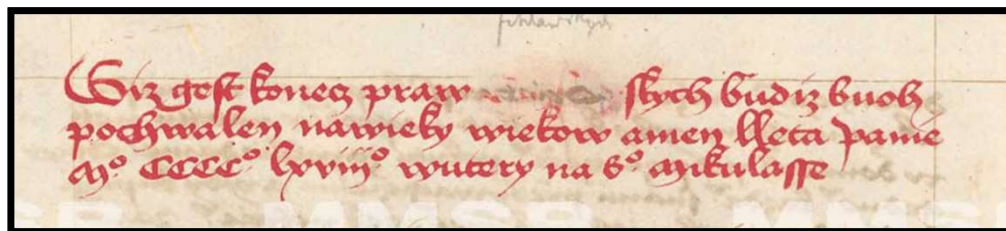
Kolofony: české formule s *amen*

- rýmové slovo: (po)chválen

Amen, z konce buď milý bůh **chválen**. NK XVII E 16, 277v

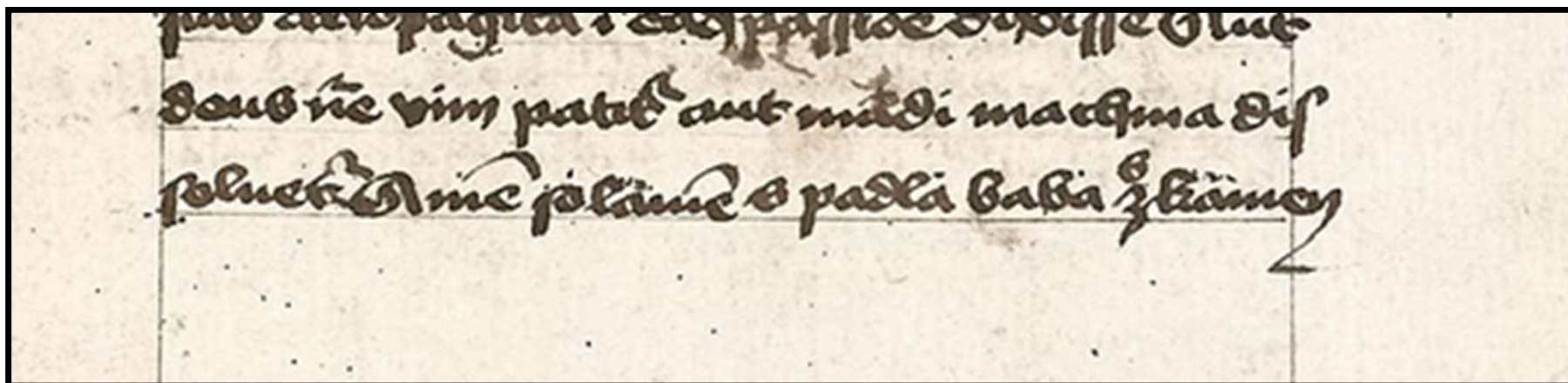
*A tak konec léta od narození syna božieho tisícieho čtyřstého sedmdesátého pátého skrze Václava na Meduláně v Novém Městě Pražském ve čtvrtek před Narozením matky božie. Budiž z toho ze všeho pán bůh **pochválen** na věky věkův. **Amen**. NK XVII A 37, 448v*

*Již jest konec práv ...ských, budiž buoh **pochválen** na věky věkův, **amen**. Léta páně M° CCCC° LXVIII° v úterý na svatého Mikuláše. KNM IV B 10, 195v*

Code-switching s *amen*

- *Amen solamen, spadla bába s kamen.*

NK VII E 9, fol. 201r

Jan Čapek, Dětské hry, rozprávky, říkadla a škádlivky na Čimelicku, *Český lid* 26, 1926, s. 202:

Amen, amen, amen, spadla bába s kamen, sesypala peníze na majolíkovy talíře: hoši, všickni sbírejte, děvčata se dívejte!

Kolofony: české zkrácené formule s *amen*

Amen, milý bože

- zatím nalezeno v rukopisech:
  - AlbRájK 229
  - HusPostD 13r, 34r, 69v, 74v, 107v

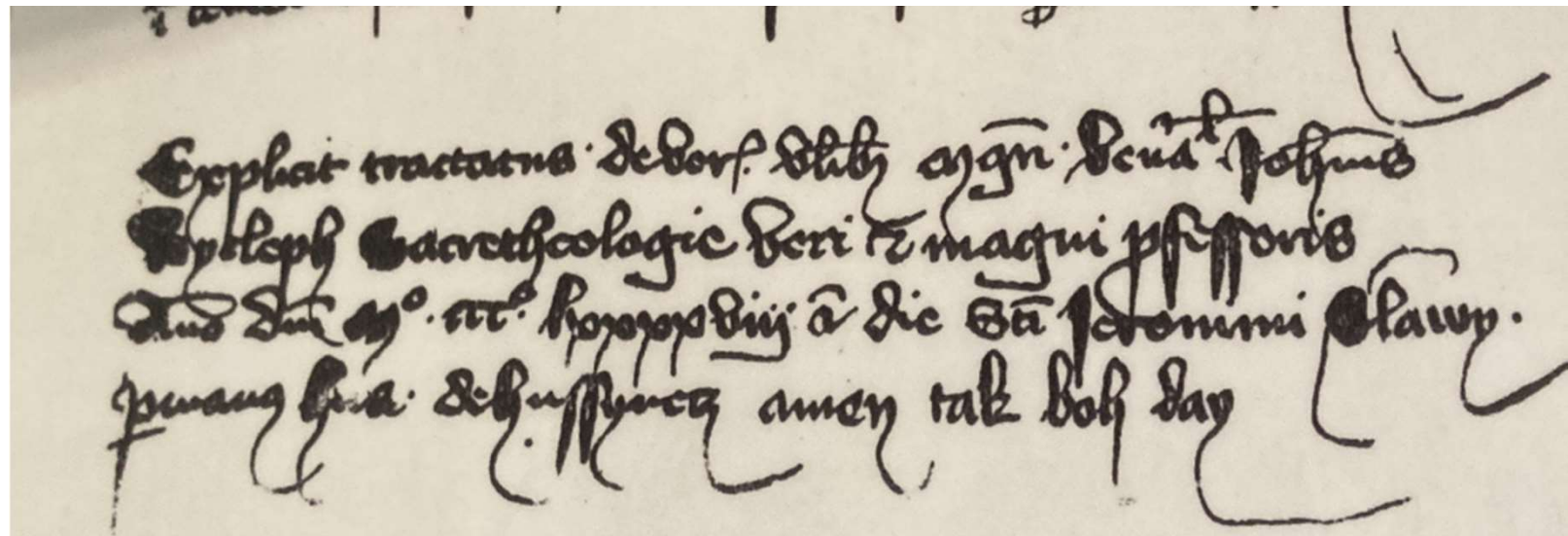
<< *Amen, milý bože, rač to dáti.* HusPostD 120r

- písarská formule označující konec nebo modlitba na konec náboženského textu?
- srov. formuli *Pomoz, milý bože* (KNM XII F 27, 6r; Vyšší Brod, 13)

Finis
Konec
Amen

Tak böh day!

Exphat tractatus de doct. dñi regni. Scia. Johannes
Wyclif Sacretheologie veri et magni personis
And dñi m. m. hussynecz a die s. Jeronimi clauy.
per manus Husi de Hussynecz amen tak boh day

Závěrečná stránka Husova
vlastnoručního opisu díla Johna
Wyclifa De veris universalibus,
dokončeného na den sv. Jeronýma
(30. 11.) roku 1398. Pod textem
podpis písaře a poznámka:
Per manus Husi de Hussynecz.
amen, tak Boh day."

Die Schlusseite von Hus' eigenhändiger
Abschrift des Werkes John Wyclifs
De veris universalibus, beendet am Tag des
Hl. Hieronymus (30. 11.) 1398. Unter dem
Text gibt es die Unterschrift des Schrei-
bers und die Anmerkung: „Per manus Husi
de Hussynecz. Amen, tak Boh day.“ = Mit der
Hand des Hus' von Hussinecz. Amen, so
Gott gib!

Final page written in Hus'
in the work of John Wyclif
universalibus, written on S
day (30. 11.) the year 139
text is the signature and
tion: „Per manus Husi de
Amen, tak Boh day.“ = By
Hus of Husinec. Amen, s

Jan z Domažlic zvaný Pinvička a jeho kodex

KNM II F 8

„Než se tato kronika dopsa, že ji kavka ledecká
tříkrát zesra.“

PINVIČKA JAN 1450

Stránka: [Diskuse](#) [Zobrazit zdroj](#)

Jan PINVIČKA

Jan PINVIČKA

Narození 1450
Povolání 61- Pedagog
Trvalý odkaz <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php?curid=68761> [tř](#)

Jan z
Domažlic zv.
Pinvička

pivnicě, -ě f., též **pinvicě**; k **pivo**

1. (či) *sklep* (*chladná podzemní místnost*) *sloužící hlavně k uchovávání nápojů, popř. i k jejich popíjení*: ta [chudá žena] jest u pusté pywnyczi seděla DALV doplněk 3,53 in...keller; nevypiem liť pitie tvého v tvéj piwnyczy DESHRAD 98, pod. Aug 46a (v obr.); byl ustaven...nad piwniczemi Zabdias BIBLOL 1 Par 27,27 (nad pinvicemi vinničnými ~Lit, nad piwniczemi vinnými ~Praž) cellis...vinariis; světnici, komnatu...a pinvici pod nimi...a špižernu na dvoře LISTAŘPLZ 1,225 (1404); tajnice neb pivnice sú, v nichžto rozličná pitie chovají VÝKLŠAL 18a (sr. Ct 1,3) cellaria; nadbyt pinwicz pitých TovHÁD 107b; k hrobu jest jíti jako do pinwicze, dobře hluboko, po několika stupniech CESTKABK 17a; u vlhké pywnyczy LÉKCHIR 148a; zakopaj [hrnec] někde v pywnyczy t. 281b — v přísloví: nenie lepšie silnice než z kuchyně do piwnice HUSKUCH B1a — spec.: osenie, ještoť v sladovnách roste neb u pinwiczy LÉKFRANTA 88a; presový slúp s vřetenem a s...kádí..., to slušie...k vinné piwniczi PRÁVSASE 54b czu der winkelter (var.: winkeler); aby žádný...v trhu na obilí nepřekupoval, na sladovnách a na pivovařích, na sklepích a na pivnicích ARCHČ 14,467 (1456). — Sr. sklep pivniční
2. *pivnice, sklep, podzemní výčepní místnost*: an [„pop“] pie med (v) pywnyczy s jednu z škopa MASTDRK 51; radějše běžíme do piwnicie než do kaplicě HUSVÝKLB 56a (v rýmu); kolikrát zemské víno šenkové ku prodaji vyloží,...dotud s krčmy neb s piwnicze nevyjdú, až všecku kád'...vypijí SILVKRON 5b (z domu šenkovnieho ~Konáč) cellam vinariam; který by podruh neb podruhyně najímala komoru neb pivnici, aby nevařila piva, než kupovali v sudech ARCHČ 14,469 (1456)
3. *místnost (klemutá) k uskladnění zásob, cenností ap., sklad, zvl. podzemní, sklep*; [na potraviny] *špižárna*: <P>ywniczie (chovatedlnicě gl.) jich pilné, řihajúce z oné v onú ŽALTWITTB 143,13 (~GlosMuz, súsěci ~Kap, špižierny ~Lit) promptuaria; nesějí [havrani] ani žnú; jimžto nenie piwnycie ani stodola BIBLDRÁŽD L 12,24 cellarium; učením sě naplnie piwnyczie všeho nábytku drahého BIBLOL Pr 24,4 (pinwice ~Lit); churavá liška, aby tlustá byla, v tučnú piwniczy...vlezla jest ČTVER 136b; co jest přirozenie?...živých chovačka, sežránie všech věcí, piwnice života BURLEYMUDRC 220a *zásobárna*; an jich špižierny naplněné i piwnice neb sklepy v mnohé hojnosti KORMAN 25b; téhož léta dělali peníze...po domiech, po pivnicěch, po zahradách LETKŘIŽA 70 ed.; promptuaria pywnyczye, špisérny, přieruby MAM Muz XIV E 14,496 || ba i do tvé komory, do tvé piwnice on [Kristus] k tobě přijde ROKPOSTA 7b *pokožku* (sr. sklep WinterMěst 1,382). — Sr. komnata, sklep komorní

V chudších podmínkách ještě 1 a 3 splývá. Též jm. míst. *Pivnicě* (Erect 3,310, 1388)

Zdroj: *Staročeský slovník*, [seš.] 1–26. Praha: Academia, 1968–2008.

ským, na přidešti nařízení převorovo o používání knihy (znovu na desce) a podpis: Andreas Fogthawser 1473, Dr. Lorenz Diefenbach. Offenbach 1846. Ten t. r. slovník u výtlahu vydal. Sborník kouspen ve frankfurtské aukci.

429 II F 5 (5 D 53)

ok. 1850, str. 33, 364. 17 × 21 cm.

Dalimilova Chronika boleslavská.

Text Hankova vydání 1849.

430 II F 6

1869, str. 80. 17 × 21 cm, sešit.

J. K. Hraše. Bohuš a Božena.

Hist. smutnohra. Dar autorův 5. I. 1881.

431 II F 7

XVIII/XIX. II. 59. 18 × 21 cm, váz.

Sborník proroctví.

1—24'. **Přepis tisku: Dvanácte Sybilino proroctví vod začátku až ku konci světa...** o sv. Brigitě, Cyrillo-Methodio, Jachymo, Bratruv Reincharta Jana Hesten... a bratra Jakuba ze Španihel zepsani, Flavii Josephi... svědectví o P. J. Krystu. Kteráž jest tisknuta v I. K. P. 1685. O jménu Sybylly × (Joseph žid) takto jmenovány jsau.

24'—6'. **O Antikristovi z kronik.** Antichrist bude ze Syriji × Luce 22. cap.

26'—82. **Znamení před soudným dni...** Ten svět jest plný × tam uvěření (?).

32—8. **(Přepis předmluvy ke spisu K. Žalanského O sedmi ranách Božích z 1620.)**

38—52'. **Zlomek knih sibilských s českým překladem.** Tempia sacerdots tributa solve... Na vše strany bude velký dav lidu × (signa ante suum iudicium dabit...) Bůh všemu konec učiní.

53. **Proroctví z biblioteky krumlovské od Balbína.** Otiskl č. Zibrt ve Světové knihovně č. 1154. 70—1.

54—9'. **(Vejtah z dvanáctého Sibillního proroctví.)** Proroctví pravdivé a skušené o české zemi... Zpívá se obecní notau. Ve jménu tvém nejsvětější × ať nás chybí boží metla. Ot. týž. t. 92—104.

432 II F 8 (4 D 4)

1459/69. II. 213. 18.5 × 20 cm, vazba st.

Sborník Pinčkův (kdysi Zebererův).

I. 1—98. **Kronika Dalimilova** v třetí recenzi s notou o panu Zajáci z Valdeka. Vyd. J. Jireček v Pramenech III. Končí se: explicitur cronice per manus Johannis de Domažlic dieti Pinčvicka) ... in Ledec f. II. in festo s. Gregori... 1459.

98—123. **(Smíla Flašky z Pardubic) Nová rada.** Základní text vyd. J. Gebauerova v Památkách st. literatury české I. Dopsáno: v sobotu před květy před polednem léta 1459 v Ledci.

123—7'. **Skládání o podkoním a žáku.** Vyd. J. Jireček v Zased. Zpr. kr. čes. Spol. nauk 1877. 332—52. Srv. P. M. Haškovec v Listech filol. 1916 a V. Ertl ve Sborníku Pastrnkově 1924.

128—153. **Počíná se Apolon.** Vyd. Jar. Vrtátka v ČČM. 1863. 277—93, 352—63.

153—60. **Počíná se Walterus a Grizeldis.** Byl jeden W. v Laších mocný × shledána byla. Otiskl odjinud Fr. Černý v LF. 1894, 313 a d.

160—86'. **Počíná se Tandariáš.** Byl král jeden × po vše časy ráje. Milost vieže a chudoba ještě tiežé. Psalt' jsem sedé jako sup, někto mi za to za haléř piva kup. Anno etc. (14)63. Per Johannem de Domažlic, dictum Pin(vi)czka. Otiskl V. Hanka v Starobylých skládáních V (1823), pozdější literatura v J. Jakubeových Dějinách čes. literatury 100 p.

187. **O zlobivé ženě.** Pakli kto má ženu zlobivú × potom se bohu dostatí. Otiskl J. Jireček v ČČM 1875, 322 a J. Pelikán v LF. 1904. 436.

II. 188—91. Item tuto se počínají kroniky české. Kratičké letopisy z 893—1457.

192—207. **Kronika česká ode tří se let. Starých letopisů text B z 1378—1461.** Na konec výtah ze součtu berně královské za Václava IV., srv. vydání Palackého (1829) úv. VII.

210'—13. **Proroctví Sibillino.** Vyd. F. Menčík. Česká proroctví. 20—9. Pak kratičké proroctví (Křišťanovo) o přísti orla krále Fridricha. t. 8/9. Impletum a. d. 1409 et alias 69.

Předzáskou perg. list lat. brevife, na 1. 209' zápisek o † Fr. Kuchaři 1750. O Pinčkově Jireček II. 112. Kodex v XVIII. st. Zebererův, za Dobrovského a Palackého Jos. Krtičky z Jadenau. od něhož kouspen.

433 II F 9 (3 F 18, 555)

XV. II. 27. 14.5 × 20.2 cm, s obr. vazba pův.

Sborník opatovický.

1—42'. **Výňatky z Pasionálu.** Z prvé legendy o sv. sedmi spravedlivých (srov. ruk. III D 45. I. 72) jen konec, život sv. Alexia (I. 1—6), O zboření Jeruzalémském a o jeho velikém opovržení (6—9), život Eustacha rytíře (9—12', konec chyb), legenda Kryštofova (I. 13—7 bez začátku), život Marie Egipcíaky (17—20), o sedmi svatých, kteříž jsú v jedné jeskyni spali (20—6'), život sv. panny Barbory (26'—31'), sv. panny Juliany (32—3'), o jednom králi velmi bohatém, jemuž jméno Jovinianus (33—4') nedopsáno, Modlitba krásná o sv. královně: Maria ruože stkvúcie, matko božie přezádúcie (34—5), Advent nebo svatě přístie syna božieho (36—42' bez tří řádek). Srv. ruk. III D 44.

35. 43—104'. **Ze života Krista Pána neznámého dominikána.** Jakožto sv. písmo praví, že pro hřích naše první rodičky Evy × (o sv. duchu a o sv. trojici) budí přebývači na věky věkoma. Amen. Část na I. 44—50 a 68/70 rovna zlomkům, vyd. J. Truhláfem v LF 1884. 286—92 a A. Pa-

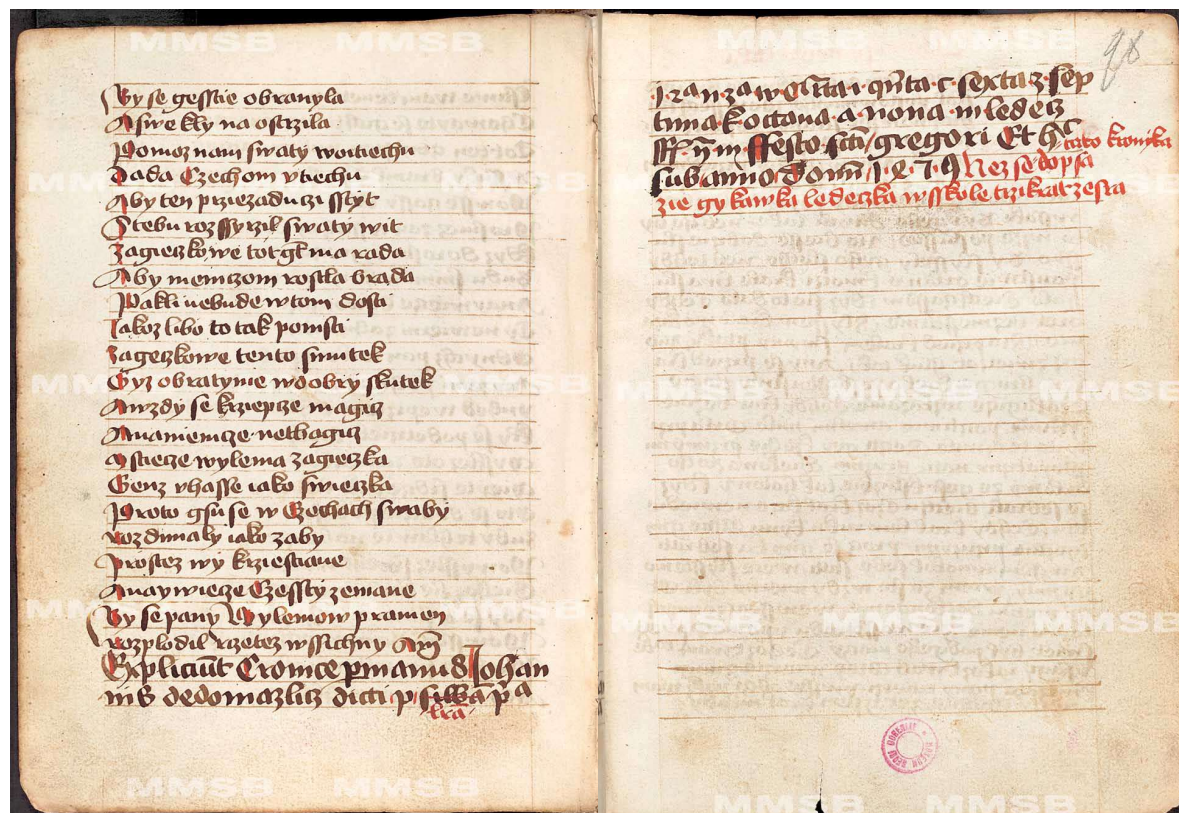
Praha, KNM I. Bartoš 1926, 89—90.

Rukopis

- 2 části
- **1. část:** písař Jan z Domažlic zv. Pinvička
  - **1459:** 1r–98r: ***Dalimilova kronika***
  - **1459:** 98v–123r: ***Nová rada*** (Smil Flaška z Pardubic)
  - ~~**1459–1463:**~~ 123v–127v: ***Podkoní a žák***
  - ~~**1459–1463:**~~ 128r–152v: *Povídka o Apollonovi Tyrském* (neúplné, chybí závěr)
  - ~~**1459–1463:**~~ 153r–160r: ***Valter a Grizelda***
  - **1463:** 160v–186v: ***Tandariáš a Floribella***
  - **1463:** 187r–187v: *O zlobivé ženě*
- **2. část**
  - 188v–191r: [Item tuto se počínají kroniky české. Kratičké letopisy z 893–1457]
  - 192r–207r: [Staré letopisy české]
  - 207r–210v: [2 stručné historické záznamy]
  - 210v–213r: [Proroctví Sibillino]

ff. 97v–98r
12. 3. 1459

- *Expliciunt Cronice per manus Iohannis de Domazlicz, dicti p litera prima, i 2a, n 3a, w quarta, i quinta, c sexta, z septima, k octava, a nona, in Ledecz feria II. in festo sancti Gregori. Et hoc sub anno Domini 1459. Než se tato kronika dopsa(á?), že ji kavka ledecká tříkrát zesra(á?).*

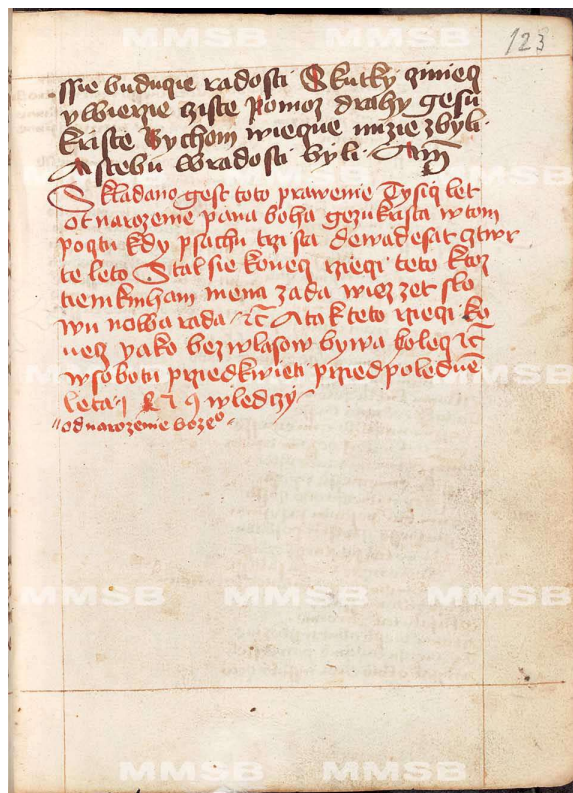
fol. 123r
17.3. 1459

*Skládáno jest toto pravenie tisíc
let ot narozenie pána boha
Jezukrista v tom počtu, kdy
psáchu tři sta devadesát čtvrté
léto. Stal se konec řeči této.*

*Ktož těm knihám jména žádá,
věz, žeť slovú Nová rada.*

*A tak této řeči konec, jako bez
vlasův bývá holec etc.*

*V sobotu před květy před
polednem léta od narozenie
božého 1459 v Ledči.*

holec, -lcě m.

k holý

holohlavý, plešatý člověk

U Klareta užito v souslovi *peský holec* za lat. *cinaedus* „zvrácený zhýralec, vilník“. – Dolož. též jako vl. jm. osobní *Holec*, *Holcová* a adj. poses. *Holcův*

Autor: Barbora Chybová

Zdroj: *Elektronický slovník staré češtiny*. Praha, oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006–, přístupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz> (verze dat 1.1.24, citován stav ze dne 2. 4. 2024).

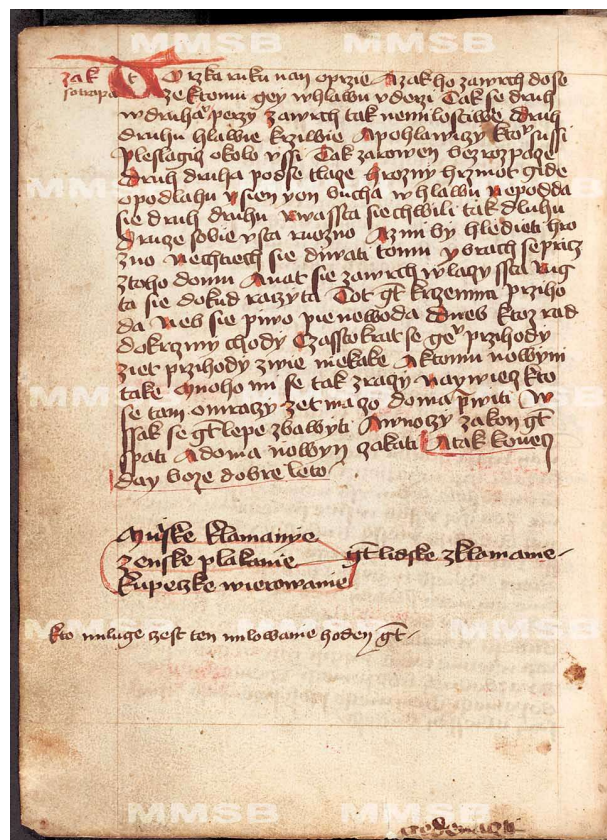
fol. 127v
1459–1463

A tak konec.

Daj bože dobré léto.

Mniské klamanie, ženské
plakanie, kupecké věrovanie,
jest lidské zklamanie.

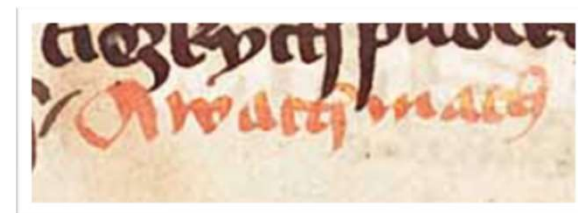
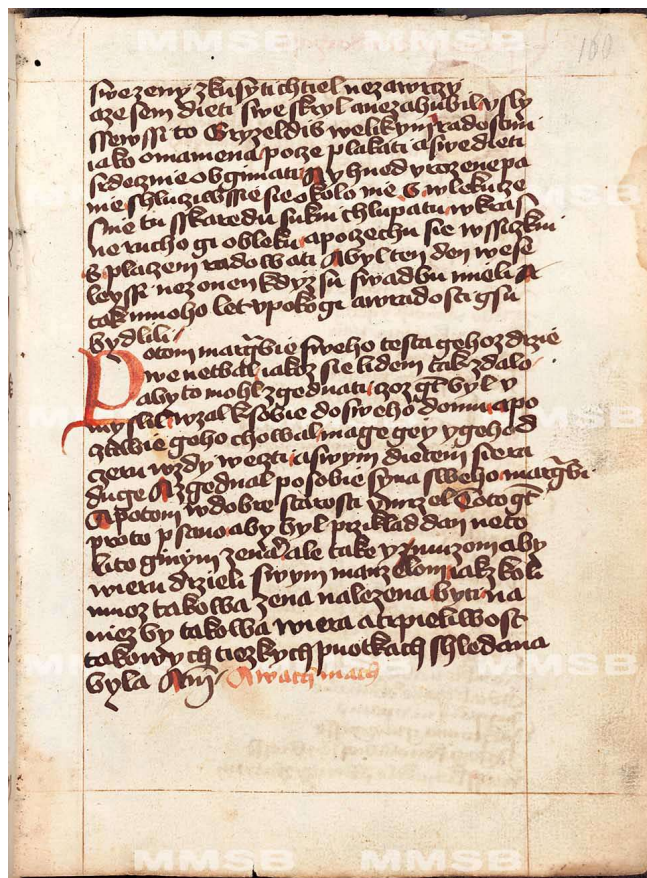
Kdo miluje čest, ten
milovanie hoden jest.

fol. 160r
1459–1463

A wachmach (?)

A vach mach!

Mt 27,40

Vulgáta: et dicentes: **Vah!** qui destruis templum Dei, et in triduo illud reaedificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de cruce.

Bible drážďanská: řkúce: „**Vach**, ješto rúšieš chrám buoží a ve třech dnech jej uděláš, spas se sám. Jsi li syn buoží, sstup s křížě.“

Bible litoměřická: <A řkúce>: „**Vach**, jenž rušíš chrám boží a v třech dnech vzděláš jej, spas se sám. Jsi li syn boží, sejdi s kříže.“

Bible Bočkova: a řkúce: „Jenž rušíš chrám boží, sstup, a ve třech dnech jej zděláváš, spas se samého. Jsi li syn boží, sstupiž s kříže.“

Bible padeřovská: a řkúce: „**Vach (točíš hahá)**, jenž ruší chrám boží a ve třech dnech jej zase vzdělává, spas se samého. Jsi li syn boží, sstup s kříže.“

Bible mikulovská: a řkúce: „**Hahá**, jenž zbořuješ chrám boží a třetí den jej stavíš, spas se samého. Ač syn boží jsi, sstup s kříže.“

Nový zákon muzejní mladší: a řkúce: „**Hahá**, jenž rušíš chrám boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš, spomoziž sám sobě. Jsi li syn boží, sstúpiž nyní s kříže.“

Bible pražská: a řiekajíce: „**Hahá**, jenž rušíš chrám boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš, spomoziž sám sobě. Jsi li syn boží, sstúpiž <s kříže> nyní.“

Mc 15,29

Vulgáta: Et praetereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes: **Vah!** qui destruis templum Dei, et in tribus diebus reaedificas,

---

Bible drážďanská: A chodíce mimoň, rúháchu sě jemu, vrtiece svými hlavami a řkúce: „**Vach**, ty boříš chrám buoží a ve třech dnech uděláš jej,

---

Bible litoměřická: A chodiece mimoň, rúháchu se jemu, hýbajíce hlavami svými <a> řkúc: „**Vach**, jenž kazíš chrám boží a po třech dnech jiný zasě vzděláš,

---

Bible Bočkova: A chodiece mimo něho, porúháchu se jemu, hýbajíce hlavami svými a řkúce: „<**Vach**, jenž> kazíš chrám boží a po třech dnech zasě ustavuješ,

---

Bible padeřovská: A pomíjejíce rúháchu sě jemu, hýbajíce hlavami svými: „**Vach**, jenž boří chrám a ve třech dnech vzdělává.

Bible mikulovská: A míjejíce rúháchu sě jemu, hýbajíce hlavami svými a řkúce: „**Hahá**, jenž zbořuješ chrám boží a ve třech dnech jej ustavuješ,

---

Nový zákon muzejní mladší: A chodiece mimo něho, rúhali sú se jemu, hýbajíce hlavami svými a řkúce: „**Hahá**, jenž boříš chrám boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš.

Bible pražská: A chodiece mimo něho, rúháchu se jemu, hýbajíce hlavami svými a praviece: „**Hahá**, jenž rušíš chrám boží a ve třech dnech jej zase vzděláváš.

- **Job 39,25:**

- **Vulgáta:** Ubi audierit buccinam, dicit : **Vah** ! procul odoratur bellum : exhortationem ducum, et ululatum exercitus.
- **Bible olomoucká:** Kdež uslyší vzvuk trubný, die: **A!** Zdaleka počije boj, ochvĕnie kniežĕtcie a štĕbet vojska.

- **Is 44,16**

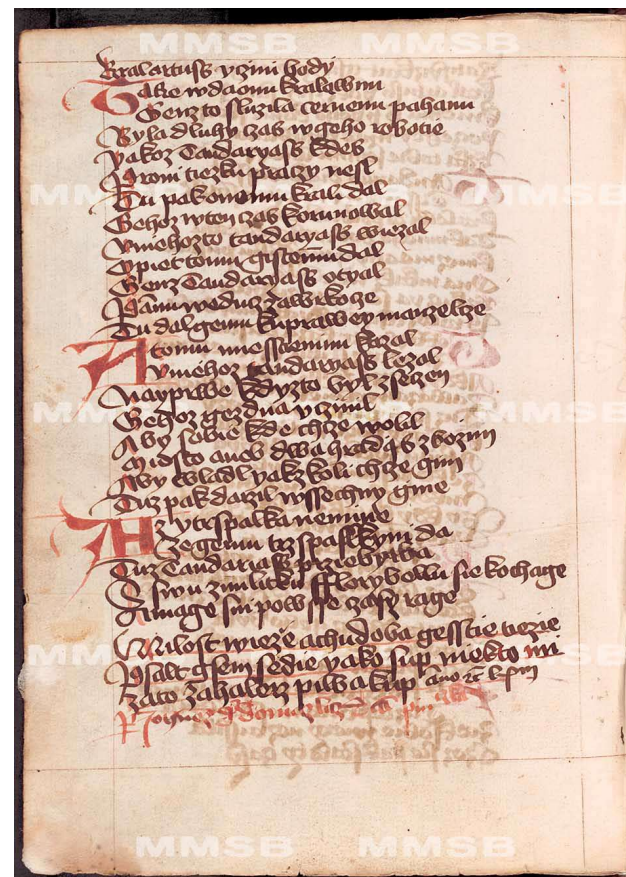
- **Vulgáta:** Medium ejus combussit igni, et de medio ejus carnes comédit ; coxit pulmentum, et saturatus est, et calefactus est, et dixit : **Vah** ! calefactus sum, vidi focum ;
- **Bible olomoucká:** Neb polovici sžehl jest a z polovicě jeho masa navařil i jĕdl. Navařil vařenie i nasytil sĕ jest i shřĕl se jest i řekl: **Aha**, shřĕl sem sĕ, vidĕl sem oheň.

275 27,39 *A pomíjejíce rúháchů sě jemu, viklíce* hlavami svými 27,40 a řkúce:* * hýbajíce
 Tuto popisuje ukřižovaného pána Krista posmívanie. Neb najprvé byl
 posmíván ot lidí obecných, jenž chodili mimo něho ukřižovaného ane-
 bo přišli, aby jeho opatřili: 27,40 *Vach*, točiž hijá, neb „vach“ jest mezislovie
 porokujícíeho anebo posmievajícíeho; 27,40 *jenž boří chrám boží a v třech*

est a vulgaribus hominibus circa locum crucis concurrentibus, 27,40 *et di-*
centes: Vach, interieccio est insultantis seu deridentis, 27,40 *qui destruis tem-* 285

fol. 186v
1463

*Milost vieře, a chudoba ještě
tieže. Psalt' jsem sedě jako sup,
někto mi za to za haléř piva kup.
Anno etc. [14]63. Per Johannem
de Domažlic, dictum Pin(vi)čka.*

Rukopis

- 2 části
- **1. část:** písař Jan z Domažlic zv. Pinvička
  - **1459:** 1r–98r: ***Dalimilova kronika***
  - **1459:** 98v–123r: ***Nová rada*** (Smil Flaška z Pardubic)
  - **1459–1463:** 123v–127v: ***Podkoní a žák***
  - **1459–1463:** 128r–152v: *Povídka o Apollonovi Tyrském* (neúplné, chybí závěr)
  - **1459–1463:** 153r–160r: ***Valter a Grizelda***
  - **1463:** 160v–186v: ***Tandariáš a Floribella***
  - **1463:** 187r–187v: *O zlobivé ženě*
- **2. část**
  - 188v–191r: [Item tuto se počínají kroniky české. Kratičké letopisy z 893–1457]
  - 192r–207r: [Staré letopisy české]
  - 207r–210v: [2 stručné historické záznamy]
  - 210v–213r: [Proroctví Sibillino]

Literatura

- Černá, A. (2015). Přípisky písaře Pinvičky, in: *Dva z prvních. Jaromír Spal, Miloslav Šváb – respektované osobnosti vysokoškolské bohemistiky*. Eds. H. Chýlová – V. Viktora. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, s. 68–79.
- Kristen, Z. (1954). *Písařské přípisky v explicitech rukopisů z českých zemí jako pramen historický*, in: Sborník vysoké školy pedagogické v Olomouci. Historie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 54–66.
- *Kříž z Telče (1434–1504). Písař, sběratel a autor*. Eds. L. Doležalová – M. Dragoun. Dolní Břežany: Scriptorium, 2020.
- *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila* (1958). Eds. B. Havránek – J. Daňhelka. 2. vyd. Praha: ČSAV.
- *Nová rada* (1950). Ed. J. Daňhelka. Praha.
- *Rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila. Prameny dějin českých III* (1877). Ed. J. Jireček. Praha.
- Šťastný, R. (1980). Rukopis Dalimilovy kroniky z poděbradské doby. *Česká literatura* 28(6), s. 537–551.
- Šorm, M. (2023). *Podkoní, žák a smrt. Rozpory a vícehlasy v české poezii 15. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Šváb, M. (1966). *Prology a epilogy v české předhusitské literatuře*. Praha.

A vach mach!

